

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

KULTURA DOBY

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Veberová, Ph.D.

Autor práce: Iva Dvořáková

Studijní obor: Bohemistika

Ročník: 3

2016

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně a pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází Theses.cz provozovanou národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem odhalování plagiátů.

České Budějovice 4. 5. 2016

.....

Iva Dvořáková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Mgr. Veronice Veberové, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce, odborné vedení, pomoc a rady při zpracování této práce. Děkuji rovněž všem svým blízkým za podporu a zázemí.

Anotace

Bakalářská práce představuje časopis Kultura doby: Nezávislý měsíčník pro kulturu, který vycházel v letech 1936 až 1939. Je to první deskriptivní analýza, která přináší obecné zhodnocení tohoto periodika. Zabývá se podrobněji zejména vlastní historií Kultura doby, osobnostmi kolem ní, politickými vlivy a literárními postoji. Velká část práce je věnována i literárnímu kritikovi Fedoru Soldanovi, který byl tvůrcem, šéfredaktorem a od druhého ročníku i vydavatelem Kultura doby.

Klíčová slova:

Kultura doby, Fedor Soldan, kritický realismus, meziválečné periodikum

Annotation

The bachelor thesis presents the *Kultura doby* (The culture of the period) magazine, which was published in years 1936 – 1939. It is the first descriptive analysis, which provides a general assessment of this journal. In detail it mostly deals with the history of *Kultura doby* itself, the people around, the political influences and literary positions. A major part of the thesis deals with a literary critic Fedor Soldan, who was an author, an editor in chief and as of the second year also a publisher of the *Kultura doby*.

Key words:

Kultura doby, Fedor Soldan, critical realism, a journal of the interwar period

Obsah

Úvod.....	7
1 Časopis.....	9
1.1 Charakteristika a historie časopisu.....	9
1.2 Rubriky.....	12
1.3 Grafická úprava.....	13
2 Fedor Soldan.....	16
2.1 Život.....	16
2.2 „Nový“ či „Kritický“ realismus dle F. Soldana.....	19
3 Postoje časopisu k domácí literatuře.....	26
3.1 Spisovatelé a teoretici přispívající.....	26
3.2 Spisovatelé a směry, které časopis hodnotí.....	29
4 Postoje časopisu k zahraniční kultuře.....	35
5 Ohlas politického vývoje na stránkách časopisu.....	39
5.1 Ohlas politického vývoje do roku 1938.....	39
5.2 Specifika dvojčísla 9 a 10 z roku 1939.....	42
Závěr.....	46
Literatura.....	49
Příloha.....	56

Úvod

Období tzv. První republiky (1918 - 1938) přineslo netušený rozkvět českého umění, s nímž se nutně pojil i rozmach teorie kultury. Tento fenomén se projevoval jednak literárně (hudebně, divadelně, filmově atd.) - teoretickými pracemi, jednak odbornou kritikou konkrétních děl. Vzhledem k možnostem dobových médií se platformou teorie umění stávaly zejména příslušně zaměřené časopisy. Existovala jich celá řada, jak odpovídá i rozdílným a někdy zcela protichůdným směrům meziválečné československé kultury. Některé z těchto časopisů si dodnes, byť s přestávkami, zachovaly kontinuitu (např. Host), jiné zanikly po několika číslech.

Jedním z těch krátkodobých bylo periodikum *Kultura doby: nezávislý měsíčník pro kulturu*, vydávaný literárním kritikem Fedorem Soldanem. Výraz „nezávislý“ v podtitulu, převaha příspěvků od jednoho člověka i pravidelné nářky na nedostatek předplatitelů, spolu s poněkud útočným tónem Soldanových článků a krátkou dobou existence naznačují, že šlo o tiskovinu spíše okrajového charakteru. Přesto zde publikovaly i významné osobnosti československé literatury a literární vědy, kupř. Jan Drda. Proti jiným byla naopak časopisem vedena intenzivní polemika (Vítězslav Nezval, Závěš Kalandra).

Časopis *Kultura doby* tak slouží zejména jako pramen doplňující dnešní znalost kulturního života Československa v závěrečných letech mimořádně plodného meziválečného údobí. Tento text si klade za cíl provést celkovou analýzu tohoto literární historii doposud opomíjeného periodika a to s využitím deskriptivní metody. Analýza umožní přesnější zakotvení časopisu v obrazu kultury na sklonku třicátých let, v době kdy byla konfrontována nejen s řadou uměleckých podnětů, ale i s politickým vývojem a ideologiemi, které projevy umění nezřídka využívaly ke svému prospěchu. Vzhledem k rozsahu tohoto textu se nelze zabývat všemi aspekty periodika. Protože jde o první badatelské zpracování problematiky, bude se věnovat základní charakteristice časopisu a jeho tvůrce Fedora Soldana. Stranou musí ponechat některé zajímavé jevy, např. polemiky s jinými, podobně zaměřenými časopisy. Toto téma, které by si vyžádalo i badatelské zpracování těchto dalších periodik, by se v budoucnu mohlo stát cílem navazujícího výzkumu.

Tento text se zaměří především na následující prvky:

1) Historii časopisu jako takovou. Tedy na dobu existence, periodicitu a její narušení a příčiny tohoto narušení. Text zjistí, kterým cílovým skupinám byla Kultura doby určena a jak se to projevovalo ve složení článků.

2) Osobnosti sdružující se kolem časopisu. Především půjde o jejího tvůrce Fedora Soldana a kruh jeho spolupracovníků. Bude zjištěno, nakolik šlo o umělecky a ideově homogenní skupinu a jakým způsobem ovlivňovala českou kulturu v době existence časopisu a také později. Samostatně je třeba věnovat pozornost těm přispěvatelům, kteří v Kultuře doby publikovali spíše okrajově, avšak v pozdějších letech vyrostli ve stěžejní postavy české literatury.

3) Vliv politického vývoje na podobu periodika. Zejména pak na jeho poslední dvojčíslo, které vyšlo již za Protektorátu a muselo se přizpůsobit poměrům.

4) Literárně teoretické postoje časopisu. Bude analyzován základní teoretický směr, tzv. „kritický realismus“, k jehož propagaci Kultura doby vlastně vznikla. Dále pak hodnocení domácí i zahraniční kultury prizmatem tohoto směru, tak jak je časopis podává. Tato analýza bude sondou do postojů jedné z mnoha kulturně ideových skupin, které vytvářely intelektuální pluralitu meziválečného Československa, totiž nekomunistické radikální levice.

Zdroji informací budou zejména jednotlivá čísla časopisu samého. Sekundárně pak odborná literatura vztahující se k dějinám a umění daného období.

1 Časopis

1.1 Charakteristika a historie časopisu

Časopis „Kultura doby: nezávislý měsíčník pro kulturu“ vznikl jako plod nebývalého rozvoje literární a divadelní kritiky v meziválečném Československu. Šlo o dobu, kdy: „rozrůzněnost a kvas rodících se a zanikajících tvůrčích skupin nejen mohly, ale doslova musely mít své teoretické a kritické zázemí ... Bez literárně kritických a divadelních rubrik se neobešly žádné noviny a kritické úvahy, rozvahy i kritiky jednotlivých děl byly pro ně každodenním chlebem...“¹ O společenské váze literární kritiky svědčí nejen to, že její autoři měli někdy i vlastní časopisy - mimo Kulturu doby jmenujme úspěšnější Šaldův Zápisník, ale mohli se stát natolik váženými osobnostmi, aby je veřejnost žádala o radu i v politických otázkách.²

Zároveň v této době zaznamenáváme předtím ani potom nebývalý zájem veřejnosti o tištěná média, na kterou neměla vliv ani rostoucí obliba rozhlasu ve třicátých letech. Tento jev souvisí s celou škálou příčin. A to osmihodinovou pracovní dobou, dovolující každému mít čas na četbu, po stále zdůrazňování demokratických principů, které ovšem přinášely potřebu informací.³

Periodikum Kultura doby vycházelo v letech 1936 - 1939. Celkem šlo o dva ročníky, první datovaný od listopadu roku 1936 do listopadu roku 1937. Druhý ročník skončil červnovým číslem roku 1938. Za Protektorátu, v létě roku 1939, vyšlo jedno číslo, které bylo označeno jako součást 2. ročníku.⁴ Marginalita pokusu o obnovu je důvodem toho, že se lze setkat s tvrzením o ukončení existence časopisu již v roce 1938.⁵ Za neúspěchem pokusu o obnovení lze stejnou měrou vidět nesplněné kvantitativní Soldanovy představy o čtenářstvu, jako i mediální politiku Protektorátu. Na začátku

1 KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). III.* 1. vyd. Praha: Libri, 2003, s. 306.

2 ŠALDA, František Xaver. Českoněmecký spor v republice československé. In Šaldův Zápisník VIII. Praha: Český spisovatel, 1994, s. 1.

3 BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti.* Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. s. 40.

4 *Kultura doby.* Praha, 1939, II(9 - 10).

5 Kultura doby (časopis). *Čeští filmoví publicisté* [online]. Praha, 2011, 19. 10. [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: <https://sites.google.com/site/cestifilmovipubliciste/home/kultura-doby-casopis>

okupace vycházelo v Čechách a na Moravě přes 2000 tištěných periodik, na jejím konci okolo 200.⁶ Kultura doby se „svezla“ s tímto trendem.

Vydávání časopisu řídil literární kritik a spisovatel Fedor Soldan s redakční radou. Byl též nejvýkonnějším autorem příspěvků. Časopis sám již v prvním čísle deklaroval svoji apolitičnost, nezávislost a propracovaný teoretický základ. „*Nebude unavovat čtenáře reklamními nebo obchodně ovlivněnými články*“⁷, ale kritikou soudobé kultury chce přispívat k jejímu rozvoji. Z širokého rejstříku kulturních žánrů se časopis věnoval zejména literatuře, divadlu a filmu, a to „*pro jejich širokou sociální resonanci a důležitou společenskou funkci*.“⁸

Podkladem kritiky má být svébytný myšlenkový systém, vytvořený F. Soldanem a označený jako „*nový, kritický realismus*“. Vymezuje se především proti katolické literatuře, surrealismu a ruralismu, ale i proti realismu 19. století, kterému vyčítá pouhý popis skutečnosti, bez vyvozování důsledků. Soldanův kritický realismus je do značné míry subjektivním souborem myšlenek svého tvůrce, bez většího společenského dopadu. O subjektivitě svědčí již jeho hodnocení např. surrealismu jako zcela okrajové a k zániku odsouzené marginalie československého literárního světa.⁹ „*Romanticko-strašidelná surrealistická tematika*“, která se prý týká pouze jednoho básníka a několika výtvarných umělců je v Kultuře doby natolik systematicky napadaná a zlehčovaná, že lze uvažovat i o nějaké silné osobní animozitě mezi Soldanem a některým z oněch nejmenovaných tvůrců, nejspíše Nezvaletem.¹⁰ Bez ohledu na to však mezi příspěvateli časopisu najdeme i význačná jména vědy a literatury.

Kultura doby stojí na pozicích levicových, nikoliv však na komunistických. Dovolává se také československého vlastenectví, ovšem bez běžného historického podtextu. Význam Československa tkví, řečeno slovy Programu časopisu, v jeho postavení jako jediné „*demokratické a kulturně progresivní země střední Evropy*.“¹¹

6 BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. s. 94.

7 *Kultura doby*. Praha, 1936, I(1), s. 1.

8 tamtéž

9 tamtéž

10 SOLDAN, Fedor. Vývoj směřuje k realismu. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I(1), s. 4.

11 *Kultura doby*. Praha, 1936, I(1), s. 1.

Historismus jakéhokoliv typu Soldan odmítal, stejně jako většina levicové kultury jeho doby. V jednotlivých číslech časopisu se lze častěji setkat s tvrzeními, která to dokládají, např.: „*Podkarpatská Rus, dřevěná, shnilá, negramotná a pověřčivá musí zmizet i se svými národními zvyky, má-li být pomoheno podkarpatoruskému lidu.*“¹²

Všechna čísla časopisu se vyznačovala shodným grafickým designem a podobnou tematickou náplní. Objevovaly se zde kritiky či teoretické práce z oblasti literatury, hudby, divadla a filmu, okrajově i z jiných oblastí umění (architektura). Vzácněji příspěvky tematicky přesáhly i do vědních oblastí typu psychologie a sociologie, jak ostatně odpovídalo i Soldanovu chápání kritického realismu. Zvláštní pozornost časopis věnoval problematice středoškolského a vysokoškolského studentstva, mezi nímž doufal najít odběratele.

Vedle teoretických příspěvků obsahovala čísla Kultury doby původní díla prozaická i básnická. U prózy šlo ponejvíce o ukázky z chystaných knih. Většina publikovaných autorů pocházela z ČSR, z překladů stojí za zmínku tvorba F. G. Lorcy nebo A. N. Ušakova.¹³ Nedílnou součástí časopisu tvořily inzeráty na vydavatelské počiny významných českých nakladatelství (Melantrich, J. Šnajdr, Fr. Borový aj.). A to přes již citovaný odsudek reklamních článků v „Programu“ z listopadu roku 1936. Inzerované knihy patří vesměs k předním literárním počínům domácím i zahraničním (nalezli bychom zde Tennysona či Thákura¹⁴), nelze však pominout fakt Soldanovy pozdější finanční zainteresovanosti v nakladatelství Melantrich, jak bude popsáno v příslušné kapitole tohoto textu. S inzercí nakladatelství J. Šnajdr v Kladně, zase souvisí fakt, že tato firma vydávala první ročník časopisu.¹⁵

12 šifra FS. Problém Podkarpatské Rusi. In *Kultura doby*. Praha, 1938, II(3), s. 96.

13 FORST, Vladimír. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. svazek II. 1. vyd. Praha: Academia, 1993, s. 1056.

14 Inzerováno v číslech z přelomu let 1936 a 1937. Inzerce českých překladů knihy bengálského spisovatele a filosofa R. Thákura, jako i samotná jejich existence, vychází z dobových kontaktů, které tento učenec v ČSR navázal během svých několika návštěv. Viz: MAGALA, Andrzej. Indická věda a výzkum na vzestupu. *Akademický bulletin* [online]. 2012, 14. 2., 2012(2): 1 [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: <http://abicko.avcr.cz/2012/02/05/>

15 FORST, Vladimír. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. svazek II. 1. vyd. Praha: Academia, 1993, s. 1056.

1.2 Rubriky

Příspěvky v *Kultuře doby* byly děleny do rubrik, označovaných souslovím „obory kulturní tvorby“. Největší prostor byl dán rubrice Literatura. Počet a název rubrik se v průběhu historie měnil. Nejasnost konceptu časopisu, který si vytkl za cíl věnovat se kultuře komplexně, avšak jeho personální i rozsahové možnosti byly omezené, se odrazila i v proměnách rubrik a nejasném klíči, podle kterého se příspěvky zařazovaly.

Poslední dvojčíslí z roku 1939 rozděleno na rubriky nebylo, pravděpodobně pro velkou tematickou šíři. Ostatní čísla (celkem 11) byla vždy opatřena rubrikou Literatura, věnující se teorii českého i světového písemnictví. Dále pak všude figurovala rubrika Prózy (ve 3 číslech ovšem označená Povídky), Básně (ve 3 případech označená Poesie) a Poznámky s aktualitami kulturního života zejména v ČSR, okrajově i z ciziny. Osm čísel zahrnovalo rubriku Divadlo, šest Hudba, pouze pět však i film. To kontrastuje s důležitostí, kterou právě filmu Soldan přikládal. Jazykovými problémy se zabývala rubrika Linguistika, obsažená v 6 číslech, životem na středních a vysokých školách pak Studentstvo a to v pěti číslech. Pět čísel redaktor opatřil velmi široce pojímanou rubrikou Kulturní otázky, tři pak Architektura. Ostatní rubriky se vyskytly pouze v jednom či dvou číslech - šlo o Feuilleton, Filosofie, Rozhlas, Věda, Malířství, Historie, Tanec, Sociologie, Učitelstvo a Lidová výchova.

Orientaci v časopise a jeho tematice rubriky nijak neusnadňují. Například záležitosti středního a odborného školství lze nalézt v rubrice Studentstvo, ale i Učitelstvo, Lidová výchova, Poznámky a možná překvapivě i v Kulturních otázkách. Právě „Kulturní otázky“ představují v rámci časopisu místo, kam bylo možno zařadit prakticky cokoli, od úvah o politickém katolicismu až po sociologická, genderová, témata. Podobně jedinkrát užitá rubrika Filosofie obsahuje článek o psychologii. V rubrice Literatura lze nalézt první část článku o písních, zatímco druhý je zahrnut v rubrice Hudba.¹⁶

Náměty článků z méně často užitých rubrik odpovídají ideové náplni Soldanova pojetí realismu. Např. články označené jako Historie pojednávají o revolucích v 19. století. Články o architektuře probírají výhradně architekturu soudobou a její sociální dopady.

¹⁶ *Kultura doby*. Praha, 1937, II (7), nestránkováno, předsádka.

Jak již bylo řečeno, největší místo je věnováno rubrice Literatura. Obvykle se jí týkají 3 až 4 články v čísle. Ani sem není zařazování článků bez nejasností. Např. hodnocení konkrétního autora či díla se může objevit v této rubrice, stejně jako např. v Poznámkách.

1.3 Grafická úprava

Období První republiky představuje epochu prudkého rozvoje užité grafiky, včetně typografie. Souvisí to jak s technickým pokrokem, tak novým přístupem k umění jako takovému. Svou roli hrálo i vytvoření vysoce profesionalizovaného typografického dělnictva.¹⁷

Časopis *Kultura doby* však tento trend nijak nepoznamenal. Od počátku se potýkal s nedostatkem financí, což nejlépe dosvědčují výzvy k objednávání předplatného uveřejňované od počátku druhého ročníku s rostoucí naléhavostí.¹⁸ Ani proměny cenové politiky v průběhu existence nevylepšily situaci (první ročník se prodával po 2 Kč a 50 haléřích za číslo, druhý o 50 haléřů draže. Roční předplatné činilo 30 Kč, poslední dvojčíslo nabídlo slevu na 25 Kč.)¹⁹

Vlastní časopis je pojednán naprosto jednoduše, bez výtvarných ambicí. Nikdy se neobjevily ilustrace, vyjma inzertní části, kde lze nalézt loga nabízejících nakladatelství a v posledním čísle dokonce fotografii autora propagovaného spisu.²⁰

Určitou grafickou úpravu získala pouze titulní strana. Počáteční čísla jsou provedena jednoduše. Titul časopisu zabírá více než třetinu stránky a je vysázen kapitálním písmem. Pravděpodobně pro větší výraznost je omezen na slovo „KULTURA“, slovo „doby“ pak následuje v mnohem menším měřítku spolu s podtitulem na dalším řádku.

Zbytek plochy zabírají názvy a jména autorů článků, formátované v levém bloku. Jednotlivé položky oddělují výrazná černá kruhová znaménka. Součástí titulní strany je

17 KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. III. 1. vyd. Praha: Libri, 2003, s. 289.

18 Zejména *Kultura doby*. Praha, 1938, II(5); *Kultura doby*. Praha, 1938, II(8); *Kultura doby*. Praha, 1939, II(9-10).

19 Cenové údaje na jednotlivých číslech časopisu.

20 *Kultura doby*. Praha, 1939, II(9-10).

ještě údaj o datu, ročníku a čísle časopisu a cena. Slovo „KULTURA“ a poslední uvedené údaje zvýrazňuje podtržení silnou linkou. Tuto strukturu si titulní stránka ponechala až do roku 1939.

Kapitála byla na počátku druhého ročníku²¹ opuštěna ve prospěch bezpatkové kurzívy, působící moderněji a dynamičtěji. Došlo i k experimentům s umístěním přehledu článků. V druhém čísle byl umístěn do bloku společně s názvem časopisu a identifikačními údaji čísla. Výsledek je velmi nevýrazný, což si pravděpodobně uvědomila i redakce. Od druhého ročníku je blok přehledu článků vždy formátován v pravém sloupci.

Vizuální podoba titulní stránky se tedy po cca ročním vývoji ustálila na kontrastu kurzívy a dalších typů písem s různou silou, dále pak na kontrastu prázdné plochy levého sloupce a popsaného pravého sloupce. Výrazný prvek představují dvě horizontální tučné linky. Celek odráží funkcionalistickou estetiku doby. Autor bohužel není znám.

Hypoteticky lze uvažovat o tom, že prvotní experimentování jde na vrub redaktora Soldana. Druhý ročník s jednoduchou, ale vyváženou kompozicí titulní stránky ukazuje na autora v problematice zblhlého. Mohl jím být Miroslav Kouřil (1911 - 1984). Šlo o scénografa, divadelního teoretika a radikálního komunistu.²² Spolupracoval s edicí Blok, na níž najdeme v Kultuře doby recenze a pozitivní kritiky. Osobně ani ideově tedy nic nestálo v cestě Kouřilově spolupráci se Soldanem.

Četné časopisy a brožury, na jejichž grafické podobě se Kouřil prokazatelně podílel, se vyznačují některými shodnými rysy s titulní stranou Kultury doby. Především častěji užívá kontrastu písem a kontrastu popsané a volné plochy.²³ Relativně obvyklým výtvarným prvkem je též výrazná linka, „podtržení“ části textu na obálce časopisu.²⁴

21 *Kultura doby*. Praha, 1937, II(1).

22 NIKLÍČEK, Ladislav. Kolman Arnošt. In: HONZÁKOVÁ, Jana. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století* [online]. Praha: Libri, 2001 [cit. 2016-01-31]. Dostupné z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/list.php?od=k&start=61&count=20>

23 BURIAN, Emil František a Miroslav KOUŘIL. *Dejte nám divadlo: knížka dokumentů*. Praha: E. F. Burian, 1939, 40 s.;

24 MANDLER, V., ed., NECHVÁTAL, František, ed. a PATZAKOVÁ-JANDOVÁ, Anna, ed. *Španělsku: [sborník]*. Praha: Výbor pro pomoc demokratickému Španělsku, 1937. 141, [I] s.

Zejména obálka básnické sbírky „Sborník 1935. Poesie“²⁵ vykazuje výraznou podobu s Kulturou doby.

Neobsáhlá odborná literatura, která se Fedorem Soldanem a jeho časopisem zabývá, o autorství typografické podoby neuvažuje. S pokusem o určení výtvarníka se lze, pokud je mi známo setkat pouze v prostředí spíše komerčním, na webovém katalogu pražského antikvariátu U 108 Buddhů. Zde je u Kultury doby jako autor typografického řešení uveden právě M. Kouřil. Je tak učiněno s otazníkem a vzhledem k charakteru zdroje i bez odkazů na důvody této atribuce.²⁶

25 JIŘÍČEK, Karel, ed. *Sborník 1935: poesie: [Halas, Kadlec, Hájek, Nouza, Brušák, Stónawsky, Rob-Poničan, Nechvátal, Schlögel, Tauffer, Lysohorsky, Noha]*. Praha: J. Kohoutek, 1935. 51, [III] s. Edice Říjen; sv. 3.

26 Galerie- České avantgardní časopisy: Kultura Doby. *Internetový antikvariát u 108 Buddhů* [online]. Zbyslavice: Jan Oravec, 2004 [cit. 2016-01-31]. Dostupné z: http://antikbuddha.com/czech-gallery/article_show.php?article_id=3367&new=&category=102&item=4

2 Fedor Soldan

2.1 Život

Fedor Soldan se narodil v roce 1903 ve Vídni, do umělecké rodiny. Jeho otec František byl básnický činný v okruhu Moderní revue. Fedor vystudoval češtinu a historii na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy. S českou literaturou byl potom spjat celý svůj profesní život. Slovník české literatury jej shrnuje takto: „1929–1938 byl zaměstnán v *Ottově slovníku naučném nové doby*, nejprve jako redaktor literární rubriky, od 1934 jako vedoucí interní redakce. Od 1938 pracoval na ministerstvu zahraničních věcí, pak na ministerstvu školství, od 1940 působil v nakladatelství *Melantrich* jako redaktor *Českého slova*. Za články v tomto deníku během okupace byl 1946 očištnou komisí *Syndikátu spisovatelů* na čtyři roky distancován, a tím i suspendován z publikační činnosti. Po odchodu z *Melantrichu* pracoval Soldan od 1946 v nakladatelství *Orbis* a poté ve *Státním nakladatelství krásné literatury a umění (SNKLU)*. Od roku 1954 učil na *Vyšší pedagogické škole* v Ústí nad Labem, krátce na *FAMU* a 1961–1975 na *Pedagogickém institutu UK* (1965 přejmenovaném na *Pedagogickou fakultu*). Habilitoval se 1964 na *plzeňském Pedagogickém institutu* prací *Jiří Wolker*.“²⁷

Přispíval do řady časopisů např. *Literárních novin*, *Večerní Prahy*, *Práva lidu* či *Tvorby*, ale i mnoha jiných. Byl též autorem řady publikací, ve stáří i beletrie pro děti. Soldanova tvorba vycházela z pozic značně radikálního marxismu, a zároveň i specifických osobnostních vlastností, které mu umožnily být radikálně levicovým intelektuálem za První republiky, redaktorem kolaborantských novin za okupace a vysokoškolským pedagogem za normalizace. Lze např. připomenout, že ačkoliv vyznával dosti radikální levicové postoje, během vydávání svého časopisu *Kultura doby*, např. chválil tehdy módního legionářského spisovatele Františka Langera.²⁸

27 BLAŽÍČEK, Přemysl. Fedor Soldan. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. Praha: ÚČL AV ČR, 2006, 3. 8. [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=562>

28 šifra FS. Státní ceny za umění. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I (1), s. 31 - 32.

Není vyloučeno, že v tomto konkrétním případě šlo o rodinnou tradici. Fedorův otec František přispěl k žánru legionářské literatury v roce 1919, kdy do češtiny přeložil knihu francouzského autora Hrdinské činy československých legií.²⁹

Přes tendence k prospěchářství Fedor Soldan, dokázal v obtížných dobách vyjít vstříc přátelům či kolegům.³⁰ Přes všechn politický radikalismus a osobní sympatie či antipatie, které jeho přístup ovlivňovaly, nesklozl k nejextrémnějšímu proudu literární kritiky. Důrazně např. odmítl názor teoretika Jiříčka, který díla Vladislava Vančury pochopil jako oslavu feudalismu a označil tohoto předního československého marxistického intelektuála v podstatě za reakcionáře.³¹

Již ve třicátých letech posuzoval Soldan literáty (převážně básníky) z hlediska politického dopadu jejich díla, nikoliv z hlediska uměleckého. Kolem krátkodobě existujícího časopisu *Kultura doby*, soustředil několik myšlenkově spřízněných intelektuálů. Větší význam však mělo, že v časopise publikovali svá ranější díla autoři, kteří se časem vypracovali mezi přední osobnosti naší kultury (Seifert, Drda). Levicový intelektuálové po celou éru třicátých let řešili problém tiskové platformy svých myšlenek. Stranický komunistický tisk byl po Gottwaldově převzetí strany v roce 1929 plně stalinizován³² a většina kvalitnějších autorů s ním nespolečně pracovala. Avantgardní kulturní periodika jako Soldanův časopis představovala v této situaci určité východisko. Časopis Soldan vydával v letech 1936 - 1939. V roce 1940 se ještě nakrátko ke *Kultuře doby* vrátil, když vydal sborník tohoto časopisu s názvem *Nový realismus*.³³

Určité prvky svých kulturně teoretických názorů z časů *Kultury doby* se Soldan pokoušel prosazovat ještě v prvních letech Protektorátu. Tak v roce 1941 vydal drobnou studii *O literárním braku*³⁴, která navazuje na článek V. Tichého na stejné téma, publikovaný v roce 1936.³⁵ V této studii se pozastavuje zejména nad dopadem brakové

29 BEAUMONT, Albert. *Hrdinské činy československých legií*. Praha: Československý cizinecký úřad, 1919.

30 FORST, Vladimír. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. svazek II. 1. vyd. Praha: Academia, 1993, s. 1056.

31 šifra FS. Čtvrtletník U. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I (2), s. 61.

32 BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. s. 51 - 52.

33 FORST, Vladimír. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. svazek II. 1. vyd. Praha: Academia, 1993, s. 1056.

34 SOLDAN, Fedor. *O literárním braku*. Praha: Život a práce, 1941.

35 TICHÝ, Vítězslav. O románu pro lid. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I(2), s. 43 - 45.

literatury na kulturu národa. Tím dokazuje, že si udržel i chuť ovlivňovat, vzdělávat, český národ, což byl právě záměr, s nímž Kulturu doby vydával. Již rok před studií O literárním braku vydal Soldan v tomto směru asi nejvýznačnější své dílo, Novou českou čítanku. Jak sám napsal: „*Nová česká čítanka klade si za úkol ukázat v krátkém výboru, co krásného máme v současné české literatuře. O starším českém písemnictví asi tak do roku 1900 ví každý čtenář ze školy tolik, aby si mohl vybrat podle svého vkusu. Ale ne každý má příležitost zabývat se dnešní literaturou. V nové české čítance najde ukázky z nejlepších českých knih ...*“³⁶

Soldan zde - nejspíš pod tlakem Protektorátní reality - opustil svůj předchozí „futurismus“ v přístupu k historii a vyzdvihuje jak klasické autory, např. Boženu Němcovou, tak husitské hnutí.³⁷ Publikoval zde samozřejmě výňatky z příspěvatelů Kultury doby, v některých případech i stejná díla. Tak v Čítance i Kultuře lze nalézt Poloniny od Jaroslava Zatloukala nebo Mrtvou zemi od T. Svatopluka. Kromě toho však Soldan poctivě zahrnul i Vítězslava Nezvala či Jaroslava Durycha, autory proti nimž Kultura doby tvrdě bojovala. Neopustil úplně kritiku, ale nachází i četné hodnotné momenty jejich díla. Zdá se, že upřímná snaha podpořit národ v těžkých časech podporou jeho kultury přiměla Soldana k literární smířlivosti. Přečteme-li si co speciálně o Nezvalovi soudí (viz níže), až se nechce věřit, že v roce 1940 napsal: „*Pod jeho rukama rozkvetlo staré poetické dědictví českých romantiků do nových nevidaných podob, které nemá v starší české lyrice obdoby, pokud jde o lehkost přednesu a pestrost básnických obrazů...*“³⁸

Vedle toho Čítanka sice přináší protektorátně konformní Soldanova hodnocení jako např. „*Rozhořčuje ho ... zdánlivá nesmyslnost nynějších válek a dějinných obrátů.*“³⁹, avšak nebojí se publikovat protiválečnou poezii Jaroslava Zatloukala⁴⁰ nebo Halasův Zpěv úzkosti.⁴¹ Dokonce zde nalezneme zastoupeného i Josefa Čapka⁴², který byl v době vydání knihy již v nacistickém vězení. To všechno naznačuje, že kolaborace, za

36 SOLDAN, Fedor. *Nová česká čítanka*. Praha: Život a práce, 1940. s. 5.

37 SOLDAN, Fedor. *Nová česká čítanka*. Praha: Život a práce, 1940. s. 5,7.

38 SOLDAN, Fedor. *Nová česká čítanka*. Praha: Život a práce, 1940. s. 190.

39 SOLDAN, Fedor. *Nová česká čítanka*. Praha: Život a práce, 1940. s. 267.

40 SOLDAN, Fedor. *Nová česká čítanka*. Praha: Život a práce, 1940. s. 268.

41 SOLDAN, Fedor. *Nová česká čítanka*. Praha: Život a práce, 1940. s. 212 - 214.

42 SOLDAN, Fedor. *Nová česká čítanka*. Praha: Život a práce, 1940. s. 97 - 100.

kteřou byl po válce Soldan postižen, spočívala nikoliv v přímé pomoci okupantům, ale pouze (nebo „pouze“) v práci redaktora, která mu přinášela obživu, přičemž taková práce jiná než loajální k Němcům nemohla z podstaty doby být. Ostatně již v roce 1949 bez ohledu na rozhodnutí komise z roku 1945 spoluredigoval výbor básní k počtě Klementa Gottwalda.⁴³

Soldan se dlouhodobě potýkal s rozporem mezi velkými plány na ovlivnění československé kultury a nedostatečnými prostředky. V *Kultuře doby* lze vícekrát nalézt autorovu stížnost na nedostatek peněz, který periodiku zabraňuje naplňovat potenciál, který vůči čs. kultuře má. Například jeho krátký příspěvek o finančních úspěších autorů kých lze označit za nezakřtý projev závisti.

2.2 „Nový“ či „Křitický“ realismus dle F. Soldana

Čtenář časopisu *Kultura doby* měl možnost seznámit se s „novým realismem“ Fedora Soldana již v Programu, uveřejněném na začátku prvního čísla prvního ročníku. Hned v následujícím článku, nazvaném *Vývoj směřuje k realismu* od téhož autora, našel podrobnější rozpracování teorie s odvoláním na české a zahraniční literární velikány, jimiž se Soldan zaštiřoval.

V prvé řadě rozdělil Soldan umění ve všech jeho podobách a žánrech na dvě skupiny - realistické a irealistické (snové).⁴⁴ Na jiném místě článku pak toto rozdělení ještě mírně upravuje na realistické, které je vždy revoluční a formalistní spojené s reakčními, vládnoucími kruhy.⁴⁵ Domnívá se, že v krizových okamžicích se společnost vždy odklání od snových představ a imaginace ke skutečnosti. Zcela pomíjí historické události, které tomuto názoru protirečí - lze vzpomenout chiliasty a další náboženské blouznivce vynořivší se v těsně předhusitské epoše našich dějin.

Namísto toho zdůrazňuje transformaci světového umění směrem k realismu, kterou dokládá tvůřčími postupy významných spisovatelů Sovětského svazu, Jugoslávie⁴⁶,

43 *Básně o Klementu Gottwaldovi*. Praha: Melantrich, 1949, 70 s.

44 SOLDAN, Fedor. *Vývoj směřuje k realismu*. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I(1), s. 2.

45 SOLDAN, Fedor. *Vývoj směřuje k realismu*. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I(1), s. 5.

46 Dnes snad poněkud nezvyklé řazení jihoslovanských spisovatelů mezi světové vyplývá z dosti

Francie či USA. Za příčinu tohoto posunu pokládá dobovou hospodářskou krizi a verifikuje tak své tvrzení o souvislosti mezi realismem a obranou ohrožené společnosti. Současnost chápe jako „*dobu poznamenanou sociálními přesuny, hromadnou nezaměstnaností, nebezpečím války a všeobecnou existenční nejistotou*“⁴⁷. Zahraniční i domácí, československé, realisty všech uměleckých oborů však považuje za ustrnulé na cestě k realismu skutečnému, „novému a kritickému.“ Vidí je jako tvůrce hledající novou tematiku a výrazové prostředky odpovídající sociální odpovědnosti v době nejistoty, tak jak Soldan tuto odpovědnost chápe. Zatím se však k jeho ideálu pouze více či méně přibližují. Většinou pouze vytvářejí „*přírodopis nebo chorobopis měšťáka...*“, zatímco Soldan říká, že „*úkolem nového realismu v ČSR bude, podat konečně kritický obraz příslušníků pracujících vrstev z města i venkova a obraz pracující inteligence, vytvořit přesné typy těchto nejdůležitějších složek společnosti se spravedlivým posouzením jejich sociální pozice i s oceněním nebezpečí, jakým pro ně zejména je dosud značný vliv maloměšťácké ideologie.*“⁴⁸

Soldan si byl vědom nebezpečí, které pro jeho směr představuje automatické přejímání schémat sovětské literatury československým levicovým písemnictvím. Proto zmíněnými „přesnými typy“ nemínil schematizaci po vzoru SSSR, jak doložil např. odsudkem „*pochybené idealisace dělnických typů*“⁴⁹ v Olbrachtově Anně proletářce.

Svoji dobu chápe Soldan jako kulturně přelomovou. Před rokem 1918 mělo české umění směřovat k dosažení národní samostatnosti. Když dosáhlo úspěchu, hledalo nový smysl existence. Po slepých uličkách v podobě vyzdvihování formalismu a vnitřní problematiky výstavby díla⁵⁰ „... se objevil ... nový úkol: probudit demokratickou část národa sociálně. Nový konkrétní a kritický realismus může být nejlepším nástrojem pro tuto práci.“⁵¹

Ve společenské situaci vlasti a v živých tradicích kulturního vývoje shledává Soldan pro svůj směr pozitiva i negativa. U řady autorů pozoruje tendence k „*objektivaci*“⁵² dle

nadstandardních styků mezi meziválečnou ČSR a královstvím SHS, později Jugoslávií.

47 SOLDAN, Fedor. Vývoj směřuje k realismu. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I(1), s. 2.

48 tamtéž

49 SOLDAN, Fedor. Vývoj směřuje k realismu. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I(1), s. 7.

50 SOLDAN, Fedor. Vývoj směřuje k realismu. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I(1), s. 4 - 5.

51 SOLDAN, Fedor. Vývoj směřuje k realismu. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I(1), s. 7.

52 SOLDAN, Fedor. Vývoj směřuje k realismu. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I(1), s. 3.

zásad kritického realismu podpořenou prvky z české literární tradice. Jako příklad uvádí Čapkova Hordubala psaného jako „*typický venkovský román*“⁵³, Vančurovy Tři řeky s prvky pohádkové epiky či Olbrachtova Nikolu Šuhaje, reáliemi místa děje odpovídajícího ponejvíce historickému románu. Soldan spekuluje nad užitím tradičních, čtenáři známých rámců k snadnější percepci nových myšlenek. Obává se však sklouznutí k nějaké formě ruralismu, nebo oblíbeného historického románu.⁵⁴ O svém vztahu k literární historii ostatně při jiné příležitosti napsal: „*uvědomělá umělecká kritika hlásá požadavek kritického pochopení tradice proto, aby tato tradice sloužila modernímu umění...*“⁵⁵

Negativem je mu pak demokratický a sociálně smíšený charakter ČSR, který brání otevřenému směřování k „*románu kolektiva*“⁵⁶, aniž by ovšem tento nezvyklý výraz nějak obsáhleji definoval.

Ohlasy uvedených názorů se pak objevují prakticky ve všech Soldanových příspěvcích za celou dobu existence Kultury doby. Například odmítá periodizaci dějin výrazy tak abstraktními jako je např. „gotika“ a žádá vycházení z materialistických přístupů.⁵⁷ Velmi výrazně o jeho postojích svědčí krátká vyjádření k aktuálním problémům v rubrice Poznámky. Jednou odsuzuje tvorbu pomníků jako pokřivující kombinaci ideologie, estetiky a funkčnosti se satirickým dovětkem o tom, že „*sochaři chtějí být taky živi*.“⁵⁸ Jindy odmítá v První republice oblíbená jubilea⁵⁹ významných osob či institucí. Činí tak s argumentem vysoce racionálním, totiž že „*to je nesmyslný obyčej: buď má někdo nebo něco platnost a důležitost i bez jubilea, nebo ji nemá vůbec*.“⁶⁰

Pokud budeme chápat stať „Vývoj směřuje k realismu“, jako rozpracování programu časopisu a Soldanova teoretického náhledu na kulturu, má na počátku druhého ročníku podobný význam článek „Doba a spisovatelé“. Srovnáním obou Soldanových textů

53 SOLDAN, Fedor. Vývoj směřuje k realismu. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I(1), s. 3.

54 tamtéž

55 tamtéž

56 tamtéž

57 DĚDINA, Jan, SOLDAN, Fedor. O periodisaci v historii a dějinách umění. IN *Kultura doby*. Praha, 1936, I(2), s. 53 - 56.

58 šifra FS. Budem stavět pomníky. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I(2), s. 62.

59 Srovnejme jen honosné oslavy desetiletí republiky v roce 1928.

60 šifra FS. Jubilea do nekonečna. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I(2), s. 63.

vyplývá, že během prvního roku vydávání *Kultury doby* se ve svých názorech nijak výrazně nezměnil. Snad lze pozorovat jisté zklamání z vývoje, který plně neodpovídá jeho nadějím, či snad z menšího ohlasu než jaký očekával.

Konstatuje objektivní příklon světové literatury k realismu a současným námětům, avšak tomu odporující subjektivitu konkrétních spisovatelů.⁶¹ Ti neumí obtížnou tematiku technicky podchytit.⁶² Jindy jí nechápu, neboť „jenom dobré uvědomění společenské přináší dobrou metodu: je to jasné jako den - žádný spisovatel nemůže říci o své době víc, než o ní ví.“⁶³, a (nebo) ji nepovažují za zajímavou a epicky nosnou.⁶⁴

Vztah většiny literátů k současnosti charakterizuje jako útěk. „*Spisovatelé o dnešní době píš neradi a pociťují opravdovou úlevu, mohou-li z ní uniknout do oblasti utopie, nebo se vrátit do minulosti, nepočítáme-li již ojedinělé pokusy o útěk do snu.*“⁶⁵ Právě historické náměty Soldan důrazně kritizuje a vyslovuje podiv nad tím, že se velmi často vyskytují u spisovatelů, kteří prchli z Německa před nacisty.⁶⁶ Ve shodě se Soldanovými názory by měly být přísně realističtí.

Vysoce vyzdvihuje literaturu sovětskou, která jediná v Evropě dosahuje skutečné akceptace reality. Dokládá to např. srovnáním soudobé české tvorby a ruského básnického zpracování rozvoje ústředny pro státní obchod s kožešinami.⁶⁷

Jedním z hlavních podnětů k rozvoji „nového realismu“ má být vhodně zaměřená literární kritika, rozebraná autorem v jednom z dalších příspěvků. Pomáhá „...*střežit důslednost ideové linie v literatuře, což je velmi zodpovědné i nutné, neboť literatura dnes v mnohém nahrazuje filosofii.*“⁶⁸ O tomto jejím úkolu se Soldan rozepsal v článku „Společenská úloha kritiky“. Připomíná, že rok, v němž stať vydal, tedy rok 1937, je úmrtním pro dva významné literární teoretiky Tomáše G. Masaryka a Františka X. Šaldu, další dva (J. Vodák a F. V. Krejčí) se dožívají sedmdesátky.⁶⁹ Již tento úvod

61 SOLDAN, Fedor. Doba a spisovatelé. In *Kultura doby*. Praha, 1937, **II** (1), s. 1.

62 SOLDAN, Fedor. Doba a spisovatelé. In *Kultura doby*. Praha, 1937, **II** (1), s. 6.

63 SOLDAN, Fedor. Doba a spisovatelé. In *Kultura doby*. Praha, 1937, **II** (1), s. 7.

64 SOLDAN, Fedor. Doba a spisovatelé. In *Kultura doby*. Praha, 1937, **II** (1), s. 2.

65 SOLDAN, Fedor. Doba a spisovatelé. In *Kultura doby*. Praha, 1937, **II** (1), s. 1.

66 SOLDAN, Fedor. Doba a spisovatelé. In *Kultura doby*. Praha, 1937, **II** (1), s. 2.

67 SOLDAN, Fedor. Doba a spisovatelé. In *Kultura doby*. Praha, 1937, **II** (1), s. 8-9.

68 SOLDAN, Fedor. Společenská úloha kritiky. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II** (3), s. 90.

69 SOLDAN, Fedor. Společenská úloha kritiky. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II** (3), s. 89.

zajímavě kontrastuje s důrazným odmítnutím připomínání jubileí, které Soldan publikoval v *Kultuře doby* o něco dříve.⁷⁰

Práci jmenovaných kolegů redaktor oceňuje, považuje je za „žitější typ kritiky, jehož další vývoj však není zaručen...“, neboť „... česká kritika je dnes v krizi...“⁷¹ Co vidí jako ohrožení společenské úlohy literární kritiky? Především kapitalizaci nakladatelského průmyslu. Nakladatelé referují o knihách na stránkách časopisů, někdy i jimi samými vydávaných. Z reklamních důvodů referují vždy pozitivně až nadneseně, což ovšem není kritikou v pravém smyslu, ale může být takto laikem a konzumentem chápáno. „společenská funkce literatury je pro nakladatele totiž jen vedlejší produkt, je to artikl, se kterým se obtížně obchoduje.“⁷²

Politické síly též kritiku ignorují. Směřování československé literatury je dle Soldana převážně levicové a proto levice nepovažuje kritiku za důležitou. Domnívá se, že pozitivně orientované písemnictví samo o sobě stačí. Pravice pak význam kritiky, protože je převážně levicová - cíleně bagatelizuje.⁷³

Takto tedy představuje své pojetí správné literární kultury a její společenské úlohy Soldan sám. Vedle toho dává ovšem v *Kultuře doby* prostor teoretikům souhlasícím, ale značně radikálnějším. S těmito radikály musel ovšem souhlasit, jinak by jejich statě nepublikoval. Tak např. článek Stanislava K. Neumanna *Poznámka k boji s formalismem a ostatními směry úpadkovými*⁷⁴ je již plna ostrých výpadů spíše politických, než literárních (měšťácká kritika si osvojila „gangsterské metody“ atd.), v jádru ovšem s výše analyzovanými články Fedora Soldana souhlasí.

I v plánovaném čtvrtém roce existence *Kultury doby* vystoupil Soldan s článkem rozebírajícím jeho pojetí realismu a to pod titulem *Český realismus v praxi*. Čtvrtý rok kdy jeho časopis podporuje „nový realismus“ si žádal jakousi bilanci výsledků a tu právě představuje jmenovaná stať. Konstatuje se zde, že „starý realismus byl příliš plochý a již dožil, nový kritický realismus se však teprve pomalu tvoří, takže jeho obrysy

70 SOLDAN, Fedor. Společenská úloha kritiky. In *Kultura doby*. Praha, 1938, II (3), s. 63.

71 SOLDAN, Fedor. Společenská úloha kritiky. In *Kultura doby*. Praha, 1938, II (3), s. 90.

72 SOLDAN, Fedor. Společenská úloha kritiky. In *Kultura doby*. Praha, 1938, II (3), s. 90 - 91.

73 tamtéž

74 NEUMANN, Stanislav Kostka. Poznámka k boji s formalismem a ostatními směry úpadkovými. In *Kultura doby*. Praha, 1938, II (6), s. 189 - 190.

jsou jasnější v kritice, v teorii než ve spisovatelské praxi.“⁷⁵ S uspokojením vidí realistické pokusy u většiny českých spisovatelů, avšak skutečný úspěch se dle jeho chápání ještě nedostavil. Spisovatelé jako Karel Čapek či Marie Majerová sice užívají (užívali) realistických námětů, nikoliv však metod. Právě užitím správné metody podmiňuje Soldan skutečný realismus v písemnictví. Zatímco knihy zmíněných autorů „jsou zatíženy sladkou konvencí a idealisací dělníka, což ... usvědčuje z neporozumění zásadám moderního realismu“⁷⁶ díla jiných spisovatelů, zvláště přispěvatelů do *Kultury* (J. Kratochvíl, G. Včelička, T. Svatopluk aj.) hodnotí lépe. Žádný z nich však nenaplnuje Soldanovy vize plnohodnotně.

Mezi základními nedostatky uvádí existenci celých úseků sociální reality, které unikly doposud zájmu literátů. Existující díla z prostředí inteligence, horníků a dělníků nepokládá za dostatečně realistická. Upozorňuje na absenci knih o živnostnících, finančnících či statkářské vrstvě po roce 1918. Život vesnické elity, postižené pozemkovou reformou pokládá za dramaticky a sociologicky velmi nosný.

Akceptuje sice rozsáhlou tvorbu inspirovanou nižšími venkovskými vrstvami, lékaři či umělci, ale vytýká jí idealizaci, archaizaci a přílišnou romantiku. Zvláště vesnický román je neustále ohrožen starým Soldanovým „nepřítelem“, totiž ruralismem.⁷⁷

Dalším problémem je Soldanovi vlna literatury zaměřené psychologicky, která kvantitativně rostla pod dojmem nových vědeckých objevů, i složité společenské situace v předvečer války. „Je nutno začít s popisováním skutečnosti a s její kritikou v románě a nepokračovat stále v týrání vlastního nitra psychologickými záhadami, i když snad ve zdánlivě realistických kulisách... Realistická psychologie je něco jiného než to, co pěstuje většina našich spisovatelů a to i nejslavnějších. Je při ní nutno zachovat odstup, sebekontrolu. Je nutno vyjít ze sebe k odpovědnému společenskému soudu. My, kritičtí realisté, stojíme o svědectví. Zpověď si nechte, zvláště když jste nic zlého neudělali.“⁷⁸ V žádném z teoretických článků předchozích dvou ročníků nepovažoval za nutné se k psychologizujícím tendencím takto důrazně vyjadřovat.

75 SOLDAN, Fedor. Český realismus v praxi. In *Kultura doby*. Praha, 1939, II (9 - 10), s. 291.

76 tamtéž

77 SOLDAN, Fedor. Český realismus v praxi. In *Kultura doby*. Praha, 1939, II (9 - 10), s. 292.

78 SOLDAN, Fedor. Český realismus v praxi. In *Kultura doby*. Praha, 1939, II (9 - 10), s. 293.

Další vývody stati „Český realismus v praxi“ pak již jen jinými slovy opakují teze prací „Vývoj směřuje k realismu“ a „Spisovatelé a doba“. Znovu jsou do souvislosti stavěny české literární tradice a kvalitní pokusy o realistický román. Opět Soldan při této příležitosti varuje před nesprávným uchopením tradice. V literární obci chce vidět dobrou vůli k percepci svého pojetí realismu, což vyniká ve srovnání s prvním z uvedených článků. V tom Soldan naznačuje očekávání velkorysejší, neboť přeci „vývoj směřuje k realismu“. Teď, třetí rok existence Kultury doby se již spokojuje s konstatováním dobré vůle autorů jako možné báze pro budoucí směřování k novému realismu. Jako jediný okruh světového umění, který funguje podle jeho představ vidí - opět - pouze literaturu v soudobém, tedy stalinském, SSSR. Doufá, že i u nás v dohledné době „budou spisovatelé nahrazovati instinkt uvědoměním, podepřeným teoreticky.“⁷⁹

79 SOLDAN, Fedor. Český realismus v praxi. In *Kultura doby*. Praha, 1939, II (9 - 10), s. 299.

3 Postoje časopisu k domácí literatuře

3.1 Spisovatelé a teoretici přispívající

Celou historií *Kultury doby* prostupuje několik jmen. Především ovšem Fedor Soldan jako redaktor a přispěvatel. Vedle něj se pak pravidelně objevuje řada jmen literárních teoretiků, prozaiků a básníků, publikujících zejména v rubrikách *Literatura*, *Prózy*, *Básně*, méně již v *Linguistice*, *Kulturních otázkách* apod. Někteří z nich představují v české literatuře všeobecně uznávané veličiny. Častěji než jednou přispěli do časopisu:

Básněmi: Miloslav Bureš, Miroslav Haller (4x), Jiří Mašek, Václav Pekárek, Fráňa Velkoborský, Jiří Taufer a Jaroslav Zatloukal (4 x).

Prózou: Jan Drda, Jaroslav Kratochvíl, Jiří Mašek, Jaroslav Jan Paulík a Tomáš Svatopluk (4x).

Teoretickými pracemi: Josef V. Bečka (3x), Václav Běhounek, Jarmila Kalousková (3x), Ladislav Kratochvíl (3x), Luděk Kubeš, Lubomír Milde, Jarmila Minaříková, Miloslav Novotný, Josef Plavec (samostatně 5x, 1x pak jako spoluautor společně s F. Soldanem), Albert Pražák, Klementina Rektorisová (3x), Jan Rey, Josef Träger, Jaroslav Zatloukal a ovšem Fedor Soldan (7x samostatně, 2x jako spoluautor).

K tomu je třeba dodat to, že někteří autoři zahrnuli ve svých příspěvcích do *Kultury doby* více rubrik. Příkladem byl i Fedor Soldan, který sepsal kromě zmíněných článků program zveřejněný v prvním čísle a přispěl též jednou básní, byť poesie nebyla jeho obor. Vedle něj stojí za zmínku Jaroslav Zatloukal, který v reportážně a esejisticky laděné próze i v básni zúročil své zkušenosti s Podkarpatskou Rusí.⁸⁰

Z uvedeného je zřejmé, že se kolem *Kultury doby* a Fedora Soldana utvořil jistý kruh, z něž se pravděpodobně rekrutovala i (v dostupných dokumentech jmenovitě nevyčtená) redakční rada časopisu. Šlo o intelektuály blízké jednak politicky - levice, jednak sociálně, neboť většinou pocházeli z chudších poměrů, jednak generačně. Sám Soldan se narodil v roce 1903 a většina přispěvatelů *Kultury doby* nebyla o více než 10

⁸⁰ *Kultura doby*. Praha, 1936, I (2); *Kultura doby*. Praha, 1936, II (5).

let starší, případně mladší. Zcela namátkou lze jmenovat Vítězslava Tichého narozeného roku 1904, Jaroslava Zatloukala 1905, Miroslava Hallera 1901, Klementinu Rektoritusovou 1906, Josefa Plavce 1905, Jarmilu Kalouskovou 1908, Vladimíra Neffa 1909, Jaroslava Raimunda Vávru 1902, Petra Jilemnického, Františka Halase a Jaroslava Seiferta narozené 1901 či Františka Kožíka, který spatřil světlo světa roku 1909. Pro většinu přispěvatelů představuje doba, kdy spolupracovali s *Kulturou* počátek odborné či umělecké kariéry. Její těžiště se pak nachází zejména v padesátých a šedesátých let.

Vedle toho najdeme v *Kultuře* doby některé levicové autory velmi mladé, kterým Soldan umožnil publikaci nejranějších prací. Z těch, kteří později velmi vynikli, stojí za připomenutí Jan Drda, který do *Kultury* doby přispěl jako dvacetiletý mladík, studující na Karlově univerzitě.

Skupina intelektuálů, spisovatelů a literárních teoretiků působících kolem *Kultury* doby představuje zajímavou a velmi různorodou skupinu. Velice často šlo o nedávne absolventy Karlovy univerzity, odkud se asi i znali, neboť studovali shodné či příbuzné obory přibližně ve stejnou dobu. V době kdy v *Kultuře* publikovali, stáli na začátku svých odborných kariér, obvykle se živíce jako středoškolští učitelé. Životy osobností jako Jaroslav Seifert, František Halas, či Jan Drda jsou dosti známé, ale za připomínku stojí někteří méně známí přispěvatelé. A to ať už jako příklad lidí, které Soldan pro časopis získal, nebo jako malý vzorek značně heterogenního intelektuálního prostředí meziválečného Československa.

HALLER MIROSLAV (1901 - 1968)

Miroslav Haller získal v roce 1928 doktorát z filosofie, světové literatury a slovanské filologie. Jak bylo obvyklé pro prvorepublikovou (nepříliš majetnou) inteligenci, první profesní zkušenosti získával na Slovensku, konkrétně jako středoškolský učitel. V průběhu třicátých let se přesunul do Českých Budějovic a v roce 1938 do Prahy. Kromě pedagogické práce působil i jako jazykový poradce filmového odboru ministerstva školství. Vedle toho překládal z němčiny, francouzštiny a okrajově i španělštiny. Za války a po ní učil na konzervatoři (drama a pak na hudebním oddělení).⁸¹ Je také autorem pohádkové knihy *Sedm pohádek*.

81 Haller Miroslav. *Obec překladatelů* [online]. Praha: MNW, 2016 [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: http://www.obecprekladatelu.cz/_ftp/DUP/H/HallerMiroslav.htm

KALOUSKOVÁ JARMILA (1908 - 1989)

Jarmila Kalousková se narodila v Rostově na Donu, ale většinu života prožila v Československu. Studovala na Karlově univerzitě češtinu a francouzštinu, dále pak slovanské literatury. Živila se jako středoškolská učitelka francouzštiny a vedle toho zkoumala ruskou poezii, v menší míře také prózu. Do Kultury doby ostatně přispěla právě články o soudobé sovětské tvorbě.

Za nacistické okupace se nervově zhroutila, což v jejím životě utvořilo výrazný zlom. Po válce zcela opustila dosavadní zaměření a začala se věnovat čínštině. Stala se jedním ze zakladatelů československé sinologie.⁸²

PLAVEC JOSEF (1905 - 1979)

Na Karlově univerzitě studoval filosofii, češtinu, hudební vědu a estetiku, mimo jiné i u Zdeňka Nejedlého. Vzdělání si ještě rozšířil na dalších ústavech, včetně pařížské Sorbonny. Jeho profesní začátky jsou spojeny se středoškolským učitelstvím na Slovensku a v Praze, kde od roku 1931 pak také žil. Ve světě hudební vědy se stal známou veličinou, členem různých redakcí a komisí, po válce i vysokoškolským učitelem. Celý život se na vysoké úrovni zabýval sbormistrovstvím a také komponoval. To ovšem činil zejména v mládí, před druhou světovou válkou. Pak jeho vlastní umělecká činnost ustoupila do značné míry aktivitám teoretickým a pedagogickým.⁸³

PRAŽÁK ALBERT (1880 - 1956)

Původně středoškolský profesor Albert Pražák učil za první republiky na univerzitách v Praze a Bratislavě. Pro bratislavskou Komenského univerzitu byl jedním ze zakladatelů. Odborně se zabýval především literární historií a propagací čechoslovakismu.

Na sklonku druhé světové války působil jako předseda České národní rady. V této funkci dojednal kapitulaci německých vojsk v Praze. Politicky šlo o nestraníka, který

82 TRÍSKOVÁ, Hana. Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté: Kalousková Jarmila. *Kdo byl kdo* [online]. Praha: Libri, 1999 [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <http://www.libri.cz/databaze/orient/search.php?name=Kalouskov%E1>

83 STEINMETZ, Karel. Plavec Josef. *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. Brno: Ústav hudební vědy FFMU, 2008 [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_detail&id=1315

ovšem tíhl k levici. Působení na Karlově Univerzitě ukončil v roce 1950. Uvádí se, že nuceně a zamřel potom v ústraní.⁸⁴

ZATLOUKAL JAROSLAV (1905 - 1958)

Jaroslav Zatloukal prožil celý život ve východních částech ČSR. Narodil se v Opavě, vzdělání ukončil na Masarykově univerzitě v Brně v roce 1929. Studoval zde český a francouzský jazyk. To již několik let učil ve škole v jihomoravské Poštorné. V letech 1931 až 1939 žil a učil v Bratislavě. Na Slovensku se dostal blíže k problematice podkarpatské, která ho velmi zaujala.⁸⁵ Psal o ní do různých časopisů (též do *Kultury doby*), skládal básně. Redigoval sborník *Podkarpatská Rus* a v letech 1936 - 1939 vedl časopis *Podkarpatská Revue*. Rozpad ČSR ho v roce 1939 přivedl zpět do Brna, kde až do smrti učil na různých středních školách. Za války působil v odboji, což mu vyneslo věznění v koncentračním táboře. To pak pravděpodobně stálo za jeho předčasnou smrtí roku 1958.⁸⁶

3.2 Spisovatelé a směry, které časopis hodnotí

Přístup *Kultury doby* k domácí literatuře, ale i hudbě, filmu či architektuře, lze hodnotit jako velice kritický. Zcela nebo převážně pozitivního hodnocení se dostává prakticky pouze autorům do časopisu přispívajícím. Ti ovšem vycházejí ze Soldanovy ideje kritického realismu. Další rys literárně teoretického přístupu *Kultury doby* představuje pohled výhradně odborný. Díla či autory časopis nehodnotí téměř nikdy z pohledu čtenáře, ale vždy jen literárního teoretika. Pak dochází k situacím, kdy se např. V. Tichý táže, jak je možné, že se stále vydávají a čtou práce Třebízského, ačkoliv je literární věda hodnotí jako dávno překonané.⁸⁷

84 CHURAŇ, Milan. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*. Dot. 2. vyd. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-44-3.

85 POP, Ivan. Rusínské národní obrození a fenomén podkarpatské malířské školy. *Podkarpatská Rus: Časopis Společnosti přátel Podkarpatské Rusi*. 2008, **2008**(4), 9, 12. Dostupné také z: http://www.podkarpatskarus.cz/attach/pr_4_2008.pdf s. 9.

86 FLODROVÁ, Milena. Jaroslav Zatloukal. *Encyklopedie Brna: Osobnosti* [online]. Brno: Muzeum města Brna, 2015 [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=1574

87 TICHÝ, Vítězslav. Od Třebízského k Durychovi. In *Kultura doby*. Praha, 1936, **I (3)**, s. 81.

Spřízněné tvůrce časopis propaguje velice intenzivně. Často se pozastavuje nad jejich nedoceněním. Tak když v roce 1936 získali Státní cenu za dramatickou tvorbu F. Langer a E. F. Burian, komentovala to Kultura slovy příznačně. Soldan vyslovil potěšení, že cena „...konečně našla E. F. Buriana, jemuž se divným řízením náhod dosud vyhýbala. František Langer k svým mnohým vavřínům připojil jen nový, který mu právem patřil. Ale pro E. F. Buriana může být letošní státní cena povzbuzením, ne snad jakožto oficiální uznaná, nýbrž jako důkaz toho, že význam jeho průbojné divadelní činnosti je již tak veliký, že nemůže býti déle opomíjen.“⁸⁸

Podobně, když hodnotí sbírku Francie od básníka Františka Kožíka, neopomine se rozepsat o „... začátcích nové, uvědomělejší metody v lyrice, silně realistické a přitom barvité, jaká se mezi současnými básníky objevuje snad ještě u Jaroslava Zatloukala, Miloslava Bureše a občas u Miroslava Hallera.“⁸⁹ Všichni jmenovaní pak patří k Soldanovu okruhu spolupracovníků. Od dalšího z příspěvatelů, T. Svatopluka zase chce „... očekávat veliký sociální román, nesentimentální, kritický, realistický v nejlepším slova smyslu.“⁹⁰

Pozitivně se Kultura doby vyjadřuje k ideově spřízněné skupině Blok. V časopise lze najít příznivé recenze na její literární počiny, zejména čtvrtletník „U“. Ale ani na tuto skupinu nehledí Soldan a jeho druzi bez výhrad. Hodnotí-li např. svazek 3. čtvrtletníku, zdůrazňuje značnou neurčitost teoretické linie, která dle jeho názoru může význam periodika v budoucnu značně snížit. Konkrétně mu vadí např. publikované studie K. Jiříčka, které odsuzují surrealismus a Vladislava Vančuru. Vystoupením proti surrealismu Jiříček sice Soldanovi konvenuje, avšak činí tak zbytečně, neboť jeho argumenty jsou všeobecně známy a přijímány, jak alespoň F. Soldan soudí. Výpad proti přednímu levicovému intelektuálovi Vančurovi s obviněním z glorifikace feudalismu pak Kultura doby zcela odmítá.⁹¹

Úzká spřízněnost Kultury doby a periodika U se projevila v letech druhé republiky, když byl časopis skupiny Blok úředně zastaven. Jeho exponentu B. Václavkovi Soldan

88 šifra F. S. Státní ceny za umění. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I (1), s. 31 - 32.

89 SOLDAN, Fedor. Čtyři nové knihy básní. In *Kultura doby*. Praha, 1938, II (3), s. 253.

90 šifra FS. T. Svatopluk, Mrtvá země. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I (3), s. 93.

91 šifra FS. Čtvrtletník U. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I (2), s. 61.

umožnil publikovat v dvojčísle *Kultury doby* z r. 1939 a znovu ve sborníku *Nový realismus*, jež vydal o rok později.⁹²

Nad autory a směry *Kultury doby* vyhovujícími výrazně převažují směry a osobnosti vnímané negativně. Především jde o surrealismus. Ostatně i koncept „kritického realismu“ je do určité míry vyhraněním se proti surrealismu. Soldanovi tento směr personifikuje téměř výhradně Vítězslav Nezval a snad ještě i Karel Teige. V čísle 3 prvního ročníku velmi emocionálně napadá Nezvala a jeho 52 hořkých balad věčného studenta Roberta Davida. Odsuzuje užití pseudonymu, za nímž vcelku jasně tuší právě Nezvala, což považuje za reklamní tah k navýšení prodejnosti díla. Do jisté míry má pravdu. Nad 52 hořkými baladami se v tomto směru rozpoutala širší veřejná diskuse, která podnítila zájem o tyto básně u širšího publika. *Kultura doby* dokonce později dementovala některé názory, které pod Robertem Davidem viděly spolupracovníka časopisu Jana Drdu.⁹³

Vedle pseudonymu Soldanovi vadí eklekticismus a ideová falešnost, které dílu připisuje. A to například proto, že hrdina balad, je příslušníkem lumpenproletariátu, nikoliv tedy proletariátu jako tvořivého kolektivu. *Kultura doby* za tím vidí maloměšťácký romantismus a plagiátorství středověkého Villona. Přes všechnu kritiku však zachovává určitou profesionalitu, když 52 hořkých balad hodnotí jako dílo „*rutinovaného literáta*“, které je „*ale formálně velmi slušné*.“⁹⁴

Soldan samozřejmě odsuzuje i díla vydaná Nezvaletm pod vlastním jménem. Výrazněji se např. vymezuje vůči knize *Anička skřítek a slaměný Hubert*, která prý „*vyžaduje dospělého čtenáře s dětskými sklony*“. Takto alespoň redaktor *Kultury doby* hodnotí Nezvalovu hru s fantazií, která mu připadá příliš složitá pro dětského čtenáře a příliš infantilní pro dospělého.⁹⁵ Soldan ve své době již vidí příznaky definitivního zániku surrealismu, pročez se cítí oprávněn tento směr i jeho představitele odsouvat

92 FORST, Vladimír. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. svazek II. 1. vyd. Praha: Academia, 1993, s. 1056.

93 šifra F. S. Pseudonym Robert David. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I (3), s. 96.

94 šifra F. S. Zás nový pseudonym. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I (2), s. 59.

95 šifra J. M.. V. Nezval: *Anička skřítek a slaměný Hubert*. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I (3), s. 94.

do „propadliště dějin.“⁹⁶ Další dosti osobně vyhocený spor vedl Soldan s V. Černým, respektive Kultura doby s jeho Kritickým měsíčníkem.⁹⁷

Vedle surrealismu útočí Kultura doby též na katolicismus a tradicionalismus. Ve shodě s idejemi kritického realismu odmítá historický román jako přežitek, který měl význam před rokem 1918, ale teď již ne. V době monarchie se k historickému románu utíkali oponenti panujícího politického zřízení. Kultura doby např. slovy Vítězslava Tichého dovozuje, že se tak děje i v současnosti, což má dokládat dílo a politické postoje Jaroslava Durycha. Katolická literatura vadí teoretikům kolem Kultury doby jednak jako projev jisté obrody postavení církve v ČSR, jednak svými metafyzickými tendencemi tak odlišnými od požadavků kritického realismu.

Tichý o tomto jevu píše: „*Přiznávám se však, že je mi suchý a věcný sloh Jiráskův mnohem milejší nežli mlhavé, barokní, neurčité a mnohomluvné evokace Durychovy...*“⁹⁸ Právě Alois Jirásek je kulturou doby hodnocen ze spisovatelů historických románů nejvýše, byť i on jí představuje fenomén překonaný. Dobový spor o chápání Jiráskova odkazu, vedený mezi levicovými intelektuály (Nejedlý x Majerová), ostatně Kultura doby též zaznamenala.

Vedle Durycha cílila kritika Kultury doby výrazně také na jeho ideového souputníka Jana Čepa. Sám Soldan považoval za nutné nejdříve uvést, že s Čepem nemá osobní spor a pak uvažovat, „*jak průměrný vypravěč a spisovatel nevalné invence přišel k veliké pověsti, zcela neúměrné jeho schopnostem.*“⁹⁹ Kromě nedostatečného zvládnutí literárního řemesla mu vytýká zejména nedostatek sociálních témat v jeho venkovské próze, ačkoliv právě venkov představuje oblast na třídní rozpory zvláště bohatou. Dále pak morbidní romantismus a metafyzický odklon od reality. Čepův tradicionalismus dle Soldana nežívá minulost jako nosný základ pro chápání současnosti a tvoření budoucnosti, ale je pouhým nekonstruktivním návratem k minulosti.¹⁰⁰ K výpadu proti Čepovi pak Soldana přiměl fakt vydání jeho nejnovější knihy v počtu 50 000 výtisků

96 šifra F. S. Teige křičí z propadliště dějin. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II (8)**, s. 255.

97 např. šifra F. S. Logika V. Černého. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II (5)**, s. 159 -160.; šifra r. Zase nový plagiát. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II (6)**, s. 191 aj.

98 TICHÝ, Vítězslav. Od Třebízského k Durychovi. In *Kultura doby*. Praha, 1936, **I (3)**, s.82.

99 SOLDAN, Fedor. Omyl v hodnocení Jana Čepa. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II (6)**, s. 161.

100 SOLDAN, Fedor Omyl v hodnocení Jana Čepa. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II (6)**, s. 161, 169.

v pětikorunové edici.¹⁰¹ Ve shodě s přijatým „pedagogickým“ posláním tak Kultura doby musela zasáhnout proti možnosti, že se pro ně ideově nepřátelská kniha takto rozšíří mezi veřejnost.

Poněkud kuriózně snad působí u silně levicově zaměřeného Soldana odpor k socialistickému realismu v jeho stalinské podobě. Články v Kultuře doby o umění v SSSR jsou většinou pozitivně laděné, avšak užívání těchto principů v domácím prostředí časopis odsuzuje. Nikde sice stalinský či socialistický realismus nepojmenovává, avšak má ho nepochybně na mysli, když např. odsuzuje Annu proletářku jako omyl jinak velkého autora Ivana Olbrachta. Vyčítá knize právě schematismus, fráзовitost a neživotné typy postav, tedy to, co bylo běžné v literární produkci tehdejšího SSSR.¹⁰²

Dalším fenoménem čs. kultury proti němuž se Soldanův časopis vymezoval, představoval snadno prodejný kýč. Myšlenkově rozsáhlý soubor důvodů proti literatuře tzv. lidového čtení¹⁰³ však žádný reálný dopad neměl, již proto, že čtenáři tohoto žánru kulturu doby neodebírali.

Specifický postoj zaujala Kultura doby k literární veličině Československa té doby a to ke Karlu Čapkovi. Realistický, avšak civilistní, pohled na skutečnost tohoto autora nemohl Soldanovu angažovanému, „kritickému“ realismu dostačovat. Jako literát však redaktor Kultury doby nemohl Čapkovy kvality dost dobře pomíjet. A tak na jednu stranu vítá např. jeho překlady z francouzštiny, na druhou stranu tvrdě kritizuje zejména ta díla, která mohla být chápána jako umírněně levicová. S postupem času také postoj Kultury doby k Čapkovi přitvrzuje.

Nejpodrobněji se tímto autorem zabývají kritiky dvou jeho děl, První party a Matky.

První partu recenzoval Ladislav Kratochvíl. Po literárně řemeslné stránce dílo zhodnotil vcelku pozitivně, avšak ideově mu nevyhovuje. Čapkovské „obyčejné hrdinství“ příznivec kritického realismu neakceptuje. Postoj článku k vyznění díla nejlépe shrnuje následující výňatek: „*Sebeobětavé dělnické hrdinství je zde pohlíženo pohnutkami příliš*

101 SOLDAN, Fedor Omyl v hodnocení Jana Čepa. In *Kultura doby*. Praha, 1938, II (6), s. 161.

102 SOLDAN, Fedor. Vývoj směřuje k realismu. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I(1), s. 6.

103 TICHÝ, Vítězslav. O románu pro lid. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I(2), s. 43 - 45.

lidskými a často malichernými ... všude zná člověk jen osobní vztah k člověku a nikde se neshledáváme s wolkerovským hrdinstvím společenským. ¹⁰⁴

O něco později vyšla v Kultuře doby recenze na Čapkovu hru Matka a to z pera známého divadelního kritika Josefa Trägera. Představuje útočný odsudek jak hry, tak autora a cílů, s nimiž drama napsal. Již titulek lze chápat jako dehonestaci („*Kohoutí zpěv Karla Čapka*“¹⁰⁵). Träger Čapka vykresluje jako populistu a manipulátora. Zveřejnění zdrojů inspirace - totiž manželka, zubní lékař a obrázkový časopis - má zvýšit návštěvnost představení. Skutečnou inspirací mu měla být státní, respektive vojenská objednávka a snaha podbízet se předpokládanému přání společnosti. Vlastenecké tendence Matky připomínají Trägerovi službu „*čítankovému militarismu*“ za doby Rakouska - Uherska.¹⁰⁶ Táže se také, jak je možné, že Čapek zcela rezignuje na ideologickou stránku problému („*jak hospodsky vidí rozpor dvou tříd.*“).¹⁰⁷ Spokojenost kritik neprojevil ani nad glorifikací role matky. Považuje to za samozřejmý jev přítomný v české kultuře a tudíž zbytečný námět dramatického díla, které má naopak připomínat spíše věci dané kultuře chybějící. Trägerova kritika vychází přímo z ideologické teorie socialistického realismu. Předznamenává vysoké postavení svého autora ve státní kultuře po roce 1948.

104 KRATOCHVÍL, Ladislav. Čapkova první parta. In *Kultura doby*. Praha, 1938, II (4), s. 113.

105 TRÄGER, Josef. Kohoutí zpěv Karla Čapka. In *Kultura doby*. Praha, 1938, II (5), s. 129.

106 TRÄGER, Josef. Kohoutí zpěv Karla Čapka. In *Kultura doby*. Praha, 1938, II (5), s. 131.

107 TRÄGER, Josef. Kohoutí zpěv Karla Čapka. In *Kultura doby*. Praha, 1938, II (5), s. 133.

4 Postoje časopisu k zahraniční kultuře

Zahraníční kulturou se časopis zabývá relativně okrajově. Více pak v prvním ročníku. Ve druhém se již témata z ciziny téměř výhradně stácejí na percepci kultury SSSR. Pohled je úzce ohraničen mantinely kritického realismu, což se nemění za celou dobu existence časopisu. Lze připomenout, že ještě v posledním dvojčísli vyzdvihuje Jarmila Kalousková přerod básníka Majakovského od futurismu k realistickému způsobu tvorby.¹⁰⁸

To vše se projevuje např. v pozitivním hodnocení klasické ruské literatury 19. století.¹⁰⁹, v tom, že prakticky všechny články o Rusku vyzdvihují Gorkého, nebo specifickým chápáním vývoje písemnictví francouzského. V příspěvku Mezi Paříží a Prahou J. Š. Kvapil charakterizuje francouzské umění jako důležitý prvek formování soudobé české kultury. Zatímco však v 19. století jde o prvek nosný, mladší směry byly v našich zemích špatně pochopeny. Týká se to prý zejména surrealismu, který i ve vlastní Francii má představovat okrajový jev. Kvapil proti němu staví „populismus“ A. Thérivého a L. Lemmoniera, srovnatelný s realismem v soudobém Sovětském svazu.¹¹⁰ Ve svém hodnocení užívá i módních psychologických obrátů: „*I moderní psychologie uměleckého tvoření ukazuje, že genialita neznamena nutně výkyv k abnormálnosti, nýbrž že je výsledkem dlouhých a úsporných bojů o řád v oblasti ducha...*“¹¹¹

Stejně hledání analogií k Soldanovu kritickému realismu lze spatřovat v přeložené stati J. Ulese o soudobé literatuře ve Španělsku. O inteligenci na straně republikánů se tu praví: „*Literatura není těmto spisovatelům něčím samoučelným, nýbrž prostředkem boje - což propůjčuje jejich tvorbě opravdový národní charakter a proměňuje jejich dílo v realistické a v širokém smyslu lidské.*“¹¹²

Zcela okrajově se Kultura doby věnuje literárním tendencím v Polsku, Maďarsku, Slovinsku a Německu. Velice nízký zájem o vývoj největšího a zároveň velmi nebezpečného souseda může být zarážející. Kultura doby odsuzuje usměrnění literatury

108 KALOUSKOVÁ, Jarmila. Realistický básník Majakovskij. In *Kultura doby*. Praha, 1939, II (9 - 10), s. 273.

109 MATHESIUS, Bohumil. Autobiografie ironická. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I (1), s. 7-8.

110 KVAPIL, J. Š. Mezi Paříží a Prahou. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I (1), s. 16.

111 tamtéž

112 ULES, J. Literatura revolučního Španělska. In *Kultura doby*. Praha, 1937, I (3), s.65.

i divadla nacisty,¹¹³ ovšem nehodnotí příznivě ani jejich odpůrce. V recenzi jedné z básnických sbírek vydávané v Československu odsuzuje L. Kratochvíl berlínskou avantgardu. Má ji za „slabošskou“, zkaženou dadaismem, „*odpuzuje míšením nezodpovědného artismu se sociálním revolucionářstvím.*“¹¹⁴ Kritika je zaměřená protinacisticky. Berlínská levicová bohéma měla zastavit nacismus, ale nebyla toho pro svou obecnou zkaženost schopna, avšak styl této kritiky se v mnohém shoduje s výpady teoretiků nacistických. Při četbě podobných příspěvků v *Kultuře doby* lze chápat, proč časopis mohl vyjít i za okupace a jeho šéfredaktor pracovat v protektorátní žurnalistice.

V článcích o literatuře sovětské se *Kultura doby* vyrovnává s problémem, který musela řešit levicová inteligence v ČSR obecně. Totiž jak se postavit k rozdílu mezi sovětskou teorií a praxí. První pokrokovou, avantgardní a z určitého pohledu umělecky nosnou, druhou pustě formalistní, diktovanou politickými potřebami.

Příspěvatelé *Kultury doby* do značné míry podléhají stalinské propagandě. A to přesto, že negativa sovětských poměrů do určité míry rozpoznávají a správně označují. Lze se např. dočíst, že sovětská kritika odmítá formalismus v písemnictví a plánuje likvidaci umělecky nehodnotné, pouze agitační literatury.¹¹⁵ Již prý nemá potřebu hodnotit díla politickým prizmatem, neboť jak řekl Gorký „*je v nové skutečnosti i v literatuře mnoho zjevů, o kterých se Marx nemohl vyslovit, protože jich nebylo...*“¹¹⁶ O moskevském procesu, který měl velký vliv na celou sovětskou společnost, píše *Kultura doby* velice opatrně. Když rozebírá pohled Karla Radka na problémy v polské literatuře, neopomine tento názor podpořit faktem, že je to „*člen centrálního výboru komunistické strany SSSR*“.¹¹⁷ O tom, že právě v této době byl souzen a brzy i odsouzen do gulagu (a brzy na to zavražděn při obligátním pokusu o útěk) již neinformuje. Najdeme zde pouze eufemistický obrat „*jehož jméno se v těchto dnech objevuje při zprávách o pokračování moskevského procesu.*“¹¹⁸ Podobně Václav Běhounek popisuje vliv moskevského

113 SOMMER, Václav. V Berlínských divadlech. In *Kultura doby*. Praha, 1937, I (3), s. 77 - 80.

114 KRATOCHVÍL, Ladislav. Slaboch z Berlína proti reakci. In *Kultura doby*. Praha, 1938, II (8), s. 254.

115 KALOUSKOVÁ, Jarmila. Poznámky k socialistickému realismu v SSSR. In *Kultura doby*. Praha, 1938, II (5), s. 137.

116 KALOUSKOVÁ, Jarmila. O sovětské literární kritice. In *Kultura doby*. Praha, 1938, II (7) s. 218.

117 MINAŘÍKOVÁ, Jarmila. Příklad literární revise v Polsku. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I (2) s. 41.

118 MINAŘÍKOVÁ, Jarmila. Příklad literární revise v Polsku. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I (2), s. 39

procesu na literaturu tak, že se mnozí spisovatelé dostali „do osudné spojitosti s obžalovanými.“¹¹⁹ Přes všechno ovlivnění propagandou si je Kultura doby vědoma problémů sovětské literatury a to zejména těchto:

1) Na literaturu jsou kladeny politické, nikoliv umělecké požadavky, což se zvyšuje v souvislosti s procesy. Tvůrčí duch v tomto ovzduší nutně ztrácí na intenzitě. Dle názoru Kultury doby se tento trend silněji projevuje až v druhé půli třicátých let, po té co zemřel Maxim Gorkij. Do té doby měl být tento spisovatel oporou umírněného přístupu.¹²⁰ K procesům samým se v Kultuře doby objevilo nějaké jasnější stanovisko až v roce 1939, kdy Kalousková psala o negativním působení „trockistů“ mezi spisovateli.¹²¹

2) Vzhledem k omezením tvůrčí činnosti a potenciálního ohrožení spisovatele v případě publikace „nevhodného“ díla upadá sovětská literatura i kvantitativně. V obrovské zemi vychází jen zlomek světové knižní produkce.¹²²

3) Literatura je tvrdě centralizovaná, neexistuje avantgarda.¹²³ Neexistuje tedy ani potenciál vývoje. „Sovětská literatura je lidová, ne proto, že je psaná pro lid, ale proto, že má znaky lidové tvorby.“¹²⁴

4) Zápletky, výstavba děje i kresba postav se vyznačuje neživotností, šablonovitostí. To snižuje hodnotu díla, ale činí ho i čtenářsky nepřitažlivým. Např. negativní hrdina neoplývá inteligencí a talentem, neboť tyto vlastnosti jsou nekomunistům upřeny. Jeho porážka tedy nevyžaduje velké nasazení hrdiny kladného. Čtenář pak nutně uvažuje nad tím, čím je vlastně kladný hrdina tak zasloužilý.¹²⁵

Tato negativa Kultura doby prezentuje jako dočasný stav daný situací Svazu, procházejícího radikálními změnami. Kalousková ukazuje na ještě nedávnou

119 BĚHOUNEK, Václav. Situace sovětského písemnictví. In *Kultura doby*. Praha, 1937, I (3) s. 71.

120 BĚHOUNEK, Václav. Situace sovětského písemnictví. In *Kultura doby*. Praha, 1937, I (3) s. 71.

121 KALOUSKOVÁ, Jarmila. Realistický básník Majakovskij. In *Kultura doby*. Praha, 1939, II (9 - 10), s. 276.

122 BĚHOUNEK, Václav. Situace sovětského písemnictví. In *Kultura doby*. Praha, 1937, I (3) s. 71.

123 KALOUSKOVÁ, Jarmila. Poznámky k socialistickému realismu v SSSR. In *Kultura doby*. Praha, 1938, II (5), s. 137.

124 KALOUSKOVÁ, Jarmila. Poznámky k socialistickému realismu v SSSR. In *Kultura doby*. Praha, 1938, II (5), s. 140.

125 KALOUSKOVÁ, Jarmila. Poznámky k socialistickému realismu v SSSR. In *Kultura doby*. Praha, 1938, II (5), s. 139-140.

negramotnost velké části sovětského obyvatelstva,¹²⁶ a na to, že sovětská literatura je určena pro lidi z jiného kulturně společenského prostředí, kteří nutně vnímají jinak než středoevropané.¹²⁷ Celkově Kultura doby chová velké naděje v potenciál sovětského umění, zvláště pak v souvislosti s šířením kritického realismu. Slovy časopisu samého: „*Upíráme-li stále se zájmem svou pozornost na sovětskou tvorbu, činíme to pro její revoluční obsah a přesvědčení, že snahu po partajní spolehlivosti spisovatelů vystřídá opět umělecká tvorba, která i když se bude sytit jen životním obsahem své doby, musí nutně být i její kritikou: čili nesmí být jen megafonem pro hesla, ale musí si zachovat vlastnost citlivého manometru všeho duchovního a politického života.*“¹²⁸ Lze jen dodat, že Kultura doby viděla sovětskou realitu takovou, jakou ji prezentovala propaganda směřovaná na západ. Jakkoli takový pohled vyhovoval názoru Fedora Soldana a jeho spolupracovníků, nelze pominout fakt, že neměli reálnou možnost získat relevantní informace o skutečnosti.

126 KALOUSKOVÁ, Jarmila. O sovětské literární kritice. In *Kultura doby*. Praha, 1938, II (7) s. 218. s. 222.

127 KALOUSKOVÁ, Jarmila. Poznámky k socialistickému realismu v SSSR. In *Kultura doby*. Praha, 1938, II (5), s. 137.

128 BĚHOUNEK, Václav. Situace sovětského písemnictví. In *Kultura doby*. Praha, 1937, I (3) s. 72.

5 Ohlas politického vývoje na stránkách časopisu

5.1 Ohlas politického vývoje do roku 1938

Přes apolitičnost, deklarovanou v prvním čísle časopisu nemohla Kultura doby pominout soudobé politické dění. A to jednak kvůli levicové profilaci - byť nevyslovené, ale výběrem příspěvů dané - jednak kvůli době, kdy vycházela. Na sklonku třicátých let se jednalo o budoucnost nejen státu, ale i národa jako takového a toto nebylo možno pominout.

Nejvýrazněji se zájem o politiku projevuje v těch článcích, které se věnují studentstvu. Zájem o tuto složku obyvatelstva je u Soldana dán jednak ekonomicky, neboť doufá v zisk abonentů, jednak „pedagogicky“. Studenti jako vrstva intelektuálů, ještě většinou bez uceleného světonázoru mohou být potencionálními budoucími stoupenci jeho kritického realismu.

Jaké je tedy středo a vysokoškolské studentstvo v Československu z pohledu Kultury doby? Ačkoliv o nich v časopisu pojednává větší počet autorů, hodnocení je zhruba stejné. Jde v první řadě o vrstvu, která v blízké budoucnosti zaujme důležitá místa ve státní správě, politice, průmyslu, školství, kultuře. Budou mít proto formující vliv na budoucnost ČSR a československé demokracie.¹²⁹ Kultura doby s obavami sleduje vliv nacionalistů a fašistů mezi studentstvem. S povděkem přijímá fakt, že vnitřní procesy ve studentských organizacích zabránily tomu, aby se školy staly předvojem fašismu jako v Německu či Itálii.¹³⁰ Se znepokojením však upozorňuje na přetrvávající vliv radikální pravice, neboť „*student pravicový a současně demokratický jest řídkou výjimkou.*“¹³¹

Příčinou vlivu pravice a fašismu je více důvodů, ponejvíce však syndrom „chudého pána.“ Většina studujících pochází ze středních a z vyšších středních vrstev. Jako studenti jsou pokládáni za součást elity, avšak příjmy, odvislé od příjmů

129 DVOŘÁK, František. Krise ve studentstvu. In *Kultura doby*. Praha, 1938, II (6), s. 187 - 188.

130 GOLDSTÜCKER, Eduard. Jak známe studenty. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I (2), s. 58.; VALEŠ, J. Po studentských valných hromadách. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I (2), s. 60 - 61. aj.

131 VLK, Václav. Co vede studenty k fašismu. In *Kultura doby*. Praha, 1937, II (2), s. 61.

středostavovských rodičů, tomuto statusu neodpovídají. Vzniká vrstva frustrované mládeže. Nikoliv nepodstatný je též fakt, že student, který prosluje pravicovým radikalismem, na sebe může pozitivně upozornit budoucího zaměstnavatele či nadřízeného z řad průmyslníků a vysoké byrokracie, kteří se vyznačují podobným světonázorem. V době tvrdého konkurenčního boje za doznívající hospodářské krize mohou mít takové úvahy velký význam.¹³²

Studující jsou vystaveni stresu z existenčních nejistot. Jednak hospodářská krize nutí k obavám, zda po dokončení školy najdou adekvátní zaměstnání, užijí sebe a alespoň částečně oplatí rodičům jejich pro ně často velmi zatěžující finanční pomoc. Dalším pramenem stálých obav je perspektiva války, rok od roku bližší.¹³³ Tyto nejistoty nahrávají radikalizaci.

Roli hraje též absence politické výchovy na střední škole, přítomnost a agitace krajně pravicových pedagogů a jednostranně oborový charakter vzdělání vysokoškolského. Maturant, ale i studující univerzity pak snadno podlehne demagogické propagandě. Částečná naděje spočívá v agitační práci socialistických studentů, kteří však nemají podporu úřadů.¹³⁴ Vedle toho i v aktivizaci demokratických elementů akademické obce obecně, ke které došlo po tzv. „insigniádě.“¹³⁵

Některé názory přispěvatelů Kultury doby na studentstvo odpovídají dnešnímu náhledu odborníků, jiné spíše svědčí o snaze autorů připisovat studentům ty vlastnosti, které by jim připsat chtěli. Obě tvrzení lze doložit různými konkrétními případy. Tak např. sociální rozčlenění studentů vysokých škol Václavem Vlkem v hrubých rysech odpovídá tomu, co o věci píše na začátku 21. století Zdeněk Kárník. První z uvedených autorů uvádí následující sociální rozložení studentstva: „...*děti velmi zámožných lidí činí asi 10 %, děti dělníků asi 5 %, děti bohatších středních vrstev asi 50 %, chudších středních vrstev zbytek 35%.*“¹³⁶ Kárník prohlašuje, že: „...*spíše se ještě posilovalo stavovské složení posluchačstva, tj. dětí z úřednických rodin na právech, mediků z rodin lékařských, rolnických a řemeslnických na bohosloví. Stoupl jen počet posluchačů z rodin zřízeneckých a to na úkor rodin rolnických. Jádrem zůstaly nadále střední*

132 VLK, Václav. Co vede studenty k fašismu. In *Kultura doby*. Praha, 1937, II (2), s. 61.

133 TIGRID, Otto. Co zajímá studenty. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I (1), s. 31.

134 VLK, Václav. Co vede studenty k fašismu. In *Kultura doby*. Praha, 1937, II (2), s. 61.

135 VALEŠ, J. Po studentských valných hromadách. In *Kultura doby*. Praha, 1936, I (2), s. 60 - 61.

136 VLK, Václav. Co vede studenty k fašismu. In *Kultura doby*. Praha, 1937, II (2), s. 61.

vrstvy společnosti, zvláště městské (posluchačů z velkostatkářských rodin a podnikatelských rodin bylo velmi málo - kolem 5%)¹³⁷ Dobový teoretik i dnešní historik tak docházejí ke zhruba stejným výsledkům, což je vzájemně verifikuje.

Naproti tomu např. názor Otty Tigrida, který v prvním čísle *Kultury doby* dovozuje, že rostoucí obliba sportu u středoškoláků je pouhým následkem podvědomého strachu z možné války, je již obtížněji akceptovatelný. Ostatně *Kultura doby* sport chápe jako jistou opozici ke kulturnímu životu studentů (jak dokládá např. výzva uveřejněná v jednom z čísel: „*Studenti, znamená opravdu sport pro Vás tolik, že byste nenašli měsíčně tři koruny a trochu času na přečtení Kultury doby?*“¹³⁸

Lze konstatovat, že statě o studentech a jejich vlivu na politiku jsou spíše pramenem k tomu, jak věc viděli levicoví intelektuálové, než k vývoji studentstva jako takového. V základních rysech však články skutečnost zachycují.

V posledním předmnichovském čísle publikoval Soldan článek středoškolského pedagoga o škodlivém a rostoucím vlivu klerikalismu ve školství a jeho souvislosti s fašismem.¹³⁹ Přidal redakční poznámku o tom, že *Kultura doby* nevidí klerikalismus jako jedinou příčinu negativ ve vzdělávacím procesu. Vyzval další „zainteresované“ osoby, aby se s časopisem podělily o svá stanoviska. Z hlediska využití *Kultury doby* jako pramene musí být současnému badateli velmi líto, že k plánované debatě o věci na stránkách periodika nedošlo.

Právě katolicismus patří k jevům, které *Kultura doby* chápala negativně, ať už z pohledu kulturního nebo politického. V politickém slova smyslu vystupoval proti rozmachu katolické víry L. Milde. Dle jeho názoru představuje rozmach vlivu církve průvodní jev politické a hospodářské krize.¹⁴⁰ Nejedná se však o nic trvalého a též nejde o náboženské obrácení, ale o formu deklarování osobního konservatismu. Až pomínou nenáboženské důvody „renesance“ římskokatolické církve, pomine i tato.¹⁴¹ To platí jak v československých poměrech, tak ve světové politice. V té může

137 KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. III. 1. vyd. Praha: Libri, 2003, s. 267.

138 *Kultura doby*. Praha, 1937, **II**, (2).

139 HEŘMANECKÝ, Josef. Duch naší dnešní střední školy. In *Kultura doby*. Praha, 1937, **II**, (2), s. 233 - 236.

140 MILDE, Lubomír. Je opravdu rozmach katolicismu? In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II**, (3), s. 66.

141 MILDE, Lubomír. Je opravdu rozmach katolicismu? In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II**, (3), s. 67.

fašisty deklarovaná úcta k Vatikánu (Španělsko, Itálie, Rakousko apod.) působit jako doklad moci papežství, ale není tomu tak. V blížícím se konfliktu půjde o leccos, ale nikoliv o náboženství.¹⁴²

Poslední okruh politických zájmů Kultury doby představuje ojedinělý příspěvek Jaroslava Zatloukala o současné situaci Podkarpatské Rusi. Doplňuje básně tohoto autora s tematikou nejvýchodnější části státu. Zatloukal dovozuje, že obyvatelé historických částí republiky nemají o Podkarpatsku povědomí, média jim přinášejí jen senzační útržky informací. Vybízí k systematickému zkoumání této země, protože jedině informovanost může utužit tolik potřebnou jednotu ČSR.¹⁴³ V Poznámkách se k tomuto článku pod šifrou F. S. vyslovil i Soldan a to v podstatě souhlasně, se zdůrazněním nutnosti rychlé modernizace země, předpokládající potlačení kulturních specifik.¹⁴⁴

5.2 Specifika dvojčísla 9 a 10 z roku 1939

Poslední předmnichovské číslo Kultury doby vyšlo v červnu roku 1938. Pak následovalo pravidelné letní přerušení periodicity. V září již nebylo navázáno, neboť jak napsal Soldan o rok později: „... v září redaktor a většina spolupracovníků Kultury doby byli zabráni jinou prací a po změně poměrů stala se většina článků neaktuální.“¹⁴⁵ Teprve za Protektorátu došlo k pokusu o obnovu časopisu. Jediné dvojčíslu, které bylo vydáno, je v mnoha ohledech specifické. Především se naskytá otázka, proč nedošlo k obnově časopisu hned po ukončení mnichovské krize. Sám redaktor se vyjadřuje mlhavě: „Ani za Druhé republiky nebylo možno Kulturu vydávat a k jejímu vydávání za protektorátu dochází jen za určitých obtíží a obětí.“¹⁴⁶

Na vině je asi nejvíce - odhlédneme-li od nutné opatrnosti levicových intelektuálů v očekáváních vůči novému režimu - tlak Háchovy administrativy na komunistický

142 MILDE, Lubomír. Katolická politika. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II**, (6), s. 176 - 177.

143 ZATLOUKAL, Jaroslav. Proč objevujeme Podkarpatskou Rus. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II**(3), s. 94 - 95.

144 šifra FS. Problém Podkarpatské Rusi. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II**(3), s. 96.

145 *Kultura doby*. Praha, 1939, **II** (9 - 10), poslední, nečíslovaná strana.

146 *Kultura doby*. Praha, 1939, **II** (9 - 10), poslední, nečíslovaná strana.

a povšechně levicový tisk. Ačkoliv Kultura doby nebyla s KSČ spjata přímo, novému fašizujícímu režimu její tendence nevyhovovaly, k čemuž Soldan pravděpodobně přihlédl. Jako příklad objektivních překážek, které vydávání Kultury doby za Druhé republiky bránily lze uvést např. výnos Zemského úřadu v Praze z února roku 1939, kdy nařizuje vypracování seznamu závadných „komunistických“ periodik. Mimo jiné se zde praví: „*Do seznamu bud' teŕ pojaty kromě časopisů, sloužících vysloveně politické činnosti komunistické strany, a časopisů odborových a okrajových složek komunistické strany obsahu převážně literárního a odborového i časopisy, pokládané za komunistické spíše podle členů vydavatelského a redakčního kruhu – bývalých příslušníků strany komunistické.*“¹⁴⁷ Takové vymezení jistě Kulturu doby postihuje.

Proč se Soldan nakonec, za podmínek teoreticky ještě horších, již po vstupu nacistických vojsk do země, k pokračování odhodlal, ani co byly konkrétně ony „*obtíže a oběti*“ není známo. Naskýtá se samozřejmě souvislost s jeho pozdější dráhou kolaboranta, avšak charakter dvojčísla z roku 1939 tomu neodpovídá.

Číslo je uvedeno článkem Alberta Pražáka „*Některá nutná vyjasnění.*“¹⁴⁸ Jde o text určený asi nejvíce cenzurnímu úředníkovi. Pražák tam deklaruje loajalitu k novým pořádkům a naději v nerušený rozvoj české kultury pod ochranou Říše. Projevuje obavu o budoucnost, vzbuzenou zásahy režimu proti dosavadnímu způsobu českého kulturního života. Táže se, zda jaké jsou konečné cíle těchto opatření. Oporu pak hledá ve slibu kulturní autonomie, daném Háchovi již 15. března a též v Hitlerových písemných a ústních projevech o důležitosti národního života pro každé etnikum. Pražákov text zachází až k hledání souvislostí mezi nacistickým světonázorem a filosofií Tyrše, Sládka, Heyduka, Holečka, Nerudy, Havlíčka Borovského a Masaryka.¹⁴⁹ Z tohoto článku psaného v duchu dosti kolaborantském nelze vyvozovat závěry ani o osobních postojích Pražákových ani redaktora Soldana. Jde spíše o úlitbu době a pokus o obranu české kultury chabými prostředky, které zdánlivě nová moc Čechům poskytla. (V tomto ohledu lze upozornit na drobnou zajímavost. Ve svázaném časopisu Kultura doby v univerzitní knihovně v Praze je u tohoto článku rozhořčený přípisek tužkou

147 ŽÁČEK, Pavel. Tiskový pořádek před 15. březnem 1939: Cenzurní opatření za zvýšeného ohrožení republiky. In: *Paměť a dějiny* [online]. Praha: ÚSTR, 2009, s. 5 - 21 [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad0902/005-021.pdf> s. 20.

148 PRAŽÁK, Albert. Některá nutná vyjasnění. In *Kultura doby*. Praha, 1939, II (9 - 10), s. 257 - 258.

149 *Kultura doby*. Praha, 1939, II (9 - 10), s. 258.

"*PODVRH! - NEPSAL TO!*"). Postoj akcentující kulturu jako platformu, na níž se český národ udrží v nadcházejícím těžkém období, ostatně akcentuje většina soudobých médií.¹⁵⁰

Další příspěvky v tomto čísle jsou již zcela rozdílné od prvoplánově chápaného vyznění Pražákova článku. V poetické části je řada básní s obecnou tematikou jara, zmrtvýchvstání po překonání krize, naděje v budoucnost apod. Citovat lze např. verš ze Zčernalého jara od F. Nechvátala: „*Ó krásná země má, svitnou ti lepší dnové.*“¹⁵¹ Dokonce i Fedor Soldan přispěl básní (s námětem Karla Hynka Máchy), což je v jeho tvorbě dosti výjimečné.¹⁵² Dále pak se tematický záběr časopisu rozšířil oproti kultuře literární z doby republiky na kulturu v nejširším slova smyslu. Najdeme tu články historický i archeologický. Obě stati pak mají jednoznačně protiněmecké vyznění. F. M. Bartoš v „*Blaník a Táboře*“ rozebírá historii o Blanických rytířích a sv. Václavu.¹⁵³ Ještě výrazněji aktualizuje Stať „*Praobyvatelé Čech*“¹⁵⁴ od příslušníka mladé archeologické generace, Jiřího Neustupného. Autor zde, po pochvalu české vědy, která již odvrhla nacionalismus jako balast, odborně analyzuje dosavadní poznatky o nejstarším osídlení českomoravského prostoru. Končí však v dobových souvislostech odvážnými slovy: „*Závěr archeologie o dějinném právu na české země je velmi jasný a prostý. I když uznáme, že naši předkové vstoupili na světlo dějin až po Gallech a Germánech, nic to nemění na prastarých našich nárocích na tyto země: od VI. století byli Čechoslované jedinými obyvateli a pány českých zemí.*“¹⁵⁵

I další příspěvky jsou plny odkazů na českou kulturu, její vazby na kulturu evropskou, nikoliv pouze germánskou, za jejíž neplnohodnotný derivát byla vydávána atd. Čtenář zde mohl najít příznivě laděné informace o díle Karla Čapka, ale i o SSSR a V. I. Leninovi. Historik Jiří Slavík využil 150. výročí Velké francouzské revoluce,

150 VEČEŘA, Pavel. Od politického národa ke kulturnímu společenství. Reflexe národa na stránkách vybraných tištěných médií v Protektorátu Čechy a Morava (1939 - 1945). In: MAGÁL, Slavomír - MISTRÍK, Miloš - SOLÍK, Martin (eds.): *Masmediální komunikace a realita I.* Fakulta masmediální komunikace UCM, Trnava 2009, s. 418.

151 NECHVÁTAL, František. Zčernalé jaro. In *Kultura doby*. Praha, 1939, II (9 - 10), s. 266.

152 SOLDAN, Fedor. Poslední duben. In *Kultura doby*. Praha, 1939, II (9 - 10), s. 263 - 264.

153 BARTOŠ, František Michálek. Blaník a Tábor. In *Kultura doby*. Praha, 1939, II (9 - 10), s. 305 - 308.

154 NEUSTUPNÝ, Jiří. Praobyvatelé Čech. In *Kultura doby*. Praha, 1939, II (9 - 10), s. 259 - 263.

155 NEUSTUPNÝ, Jiří. Praobyvatelé Čech. In *Kultura doby*. Praha, 1939, II (9 - 10), s. 263.

aby v článku, jímž do *Kultury doby*¹⁵⁶ přispěl, rozebral i politiku své současnosti: „Nejvíce demokracii škodí nerozřešený problém hospodářské bídy... To zavdává příležitost nedemokratickým režimům různého druhu (monarchiím, diktaturám), aby strhly přízeň většiny národa na svou stranu. Vsugerují lidu myšlenku, že znají cestu jak pomoci ... Žádají ovšem, aby jim byla svěřena neomezená moc - rozkazovat.

Historie XIX. a XX. století podává o tom velmi poučné doklady. Vcelku vzato tyto návraty k jedynovládám jsou zjevy atavistické. Lidstvo ... stále ještě podléhá víře, že ho může spasit silný jedynlivec. Historie těchto jedynovlád je věčně stejná a nemůže býti jiná. Zpočátku jedynovládce získává sympatie národa tím, že okázale odstraňuje poklesky vlády demokratické. Nakonec však vyjde najevo, že princip jedynovlády nezmůže hospodářské nesnáze, na kterých ztroskotala demokracie....¹⁵⁷

Pokud se mi podařilo zjistit, neměla díkce poslední *Kultury doby* pro Soldana osobně žádné následky. Je ovšem otázka, zda jeho pozdější kolaborantské vystupování nebylo alespoň částečně dáno nutností napravit u okupačních orgánů „škody“ způsobené právě tímto časopisem. Samotné dvojčíslo pak představuje doklad tendence české kulturní elity hledat hranice mezí, kladené jejich činnosti a národnímu životu v nových podmínkách Protektorátu. Publikování statí v periodikách, které jsou jinak odborně zaměřeny či aktuální odkazy skryté v odborném textu na zdánlivě odtažitá témata patří k základní výzbroji českých disidentů v boji s totalitní mocí moderní doby. V době Protektorátu se objevují zejména v počátečním období. Vývoj dokázal, že totalita okupantů je zcela nesouměřitelná s poměry za Rakouska (ale i v pozdějších epochách) a tento způsob odboje je jen relativně málo platný, o to však nebezpečnější pro své aktéry.

156 SLAVÍK, Jiří. Sto padesát let francouzské revoluce. In *Kultura doby*. Praha, 1939, II (9 - 10), s. 299 - 302.

157 SLAVÍK, Jiří. Sto padesát let francouzské revoluce. In *Kultura doby*. Praha, 1939, II (9 - 10), s. 301.

Závěr

Časopis *Kultura doby* lze rámcově charakterizovat takto: představuje okrajový produkt rozmachu literatury a literární vědy v období tzv. První republiky. Byl úzce profilován vyhraněným teoretickým postojem šéfredaktora Fedora Soldana a relativně malé skupiny jeho spolupracovníků. I přesto však vyšly dva ročníky a vydávání časopisu ukončil až vnější zásah politického vývoje. Fakt, že si takto specifické periodikum našlo své čtenáře, svědčí o tom, jak velké množství konzumentů měly literárně teoretické časopisy mezi československou veřejností.

Ideově stojí *Kultura doby* na pozicích radikálně levicových, ovšem nekomunistických. Tím se stává i dokladem velice heterogenní politické a ideové scény předválečného Československa. Z hlediska vývoje naší literatury si pak časopis zaslouží pozornost ze dvou důvodů. V první řadě se kolem F. Soldana shromáždila skupina lidí (Kalousková, Plavec, Träger a jiní), kteří potom, v letech padesátých patřily k předním činitelům čs. kultury. V druhé řadě pak periodikum poskytlo prostor pro publikování raných prací autorů, kteří se v průběhu let dostali do čela české literární tvorby (Drda, Kožík, Seifert).

Badatelské zpracování časopisu komplikuje nedostatek odborné literatury, která by se jím zabývala. S výjimkou krátkého hesla v Lexikonu české literatury je tento text prvotním počinem. Zabýval se podrobněji zejména vlastní historií *Kultury doby*, osobnostmi kolem ní, politickými vlivy a literárními postoji.

Základní fakta, která se podařilo zjistit o historii časopisu lze shrnout do následujícího výčtu. Časopis vycházel v letech 1936 - 1938. A to jako měsíčník s přestávkou v letním období. Vzhledem k událostem kolem mobilizace, mnichovského diktátu a záboru pohraničí nebylo již na podzim roku 1938 ve vydávání pokračováno. Pravděpodobně kvůli represivním tiskovým zákonům tzv. Druhé republiky vyšlo další číslo až po jejím zániku, v roce 1939. Tím ovšem časopis zanikl definitivně.

Cílovou skupinou, které Soldan svůj časopis určil především, byli studenti středních a vysokých škol. Protože již v prvním čísle prvního ročníku deklaroval, že poslání *Kultury doby* spočívá v šíření „kritického realismu“, musel přirozeně mířit na lidi, kteří měli dostatečný kulturní rozhled, aby je taková problematika zajímala a zároveň ještě nedisponovali vyhraněnými kulturně ideovými postoji. A to jsou především studenti.

Tvůrcem, šéfredaktorem a od druhého ročníku i vydavatelem *Kultury doby* byl literární kritik (a v omezené míře i básník a prozaik) Fedor Soldan. Jeho osobnost představuje zajímavý doklad „průměrného“ intelektuála ve složitých časech dvacátého století a jeho způsobu vyrovnávání se se zvraty dějin. Odborná literatura i studium jeho poměrně početné literárně teoretické produkce umožňují vytvořit si povšechnou představu. Detaily, a to nikoliv nevýznamné, jako například pohnutky jeho ideologických posunů, však vysledovat nelze. V tomto ohledu se jeví žádoucím archivní výzkum, který však přesahuje možnosti tohoto textu.

Soldan kolem sebe shromáždil skupinu relativně mladých intelektuálů podobného smýšlení. Z velké míry šlo o nedávné absolventy univerzit, kteří konkrétní směr svých profesních i vědeckých kariér teprve hledali. Později, v poválečných letech, se stali významnými činiteli v různých, avšak dosti odlišných oborech československé vědy a umění. Našli bychom je v sinologii jako ve sborovém zpěvu. Jejich společné, byť krátkodobé, působení kolem *Kultury doby* lze konstatovat jako fakt, avšak zda a jak se projevilo na vývoji těchto osobností, není možno bez archivního výzkumu pozůstalostí a jiných materiálů určit. Není vyloučeno, že by takový výzkum podstatně zvýšil hodnocení vlivu časopisu na čs. kulturu. Význam *Kultury doby*, který bylo možno doložit již analýzou jeho čísel je to, že poskytl prostor pro ranou tvorbu řady předních literárních tvůrců, kteří později posunuli české umění dále.

Politikou se *Kultura doby* zabývala jen naprosto okrajově, jak ostatně vyplývá z jejího zaměření. Před „Mnichovem“ přinášela občas příspěvky o těch politických jevech, které se nějak týkaly kulturního vývoje, především šlo o nástup klerikalismu a fašismu v některých kruzích čs. společnosti. Dvojčíslo z doby okupace pak dokládá, že se časopis přidal k proudu protektorátních médií, která se snažila vědeckou a uměleckou tematikou podporovat národní sebevědomí, popisovat soudobé problémy na nenápadně aktualizovaných historických a jinak politicky „neškodných“ tématech, či dávat publikační prostor autorům úředně již postižených médií. Protože však dvojčíslem *Kultura doby* zanikla, nestala se cílem brzkých opatření okupační moci, která tento trend zvrátila.

Ačkoliv tedy prostou analýzou časopisu *Kultura doby* nelze zjistit zdaleka vše, co bylo původním záměrem, k jednomu z témat výzkumu poskytl velké množství materiálu. A to k pochopení podstaty „kritického realismu“ jako specifického literárně ideového

směru Fedora Soldana a levicových intelektuálů, sdružených kolem něj. V Kultuře doby vyšlo několik Soldanových článků přímo o daném směru. Vedle nich zde čtenář nalezne příspěvky, v nichž Soldan i jiní autoři přístupy „kritického realismu“ prakticky aplikují na různé literáty domácí či zahraniční. Lze konstatovat, že ačkoliv v teoretických článcích Soldan konstatuje rozmach „kritického realismu“ a příbuzných přístupů, jen málo konkrétních autorů se od Kultury doby dočkalo v tomto směru pozitivního zhodnocení.

Zcela na závěr lze uvést, že deskriptivní analýza časopisu Kultury doby přinesla první obecné zhodnocení tohoto prvorepublikového periodika. Ukázalo se však, že k hlubšímu poznání mnoha konkrétních jevů spjatých s časopisem a jeho tvůrcem i ke zhodnocení významu obou pro čs. kulturu bude nutný archivní výzkum.

Literatura

Primární literatura:

Kultura doby: nezávislý měsíčník pro literaturu, kulturu a umění. Praha: J. Šnajdr, 1936-1939.

BARTOŠ, František Michálek. Blaník a Tábor. In *Kultura doby*. Praha, 1939, **II** (9 - 10), s. 305 - 308.

BĚHOUNEK, Václav. Situace sovětského písemnictví. In *Kultura doby*. Praha, 1937, **I** (3) s. 71 -72.

DĚDINA, Jan, SOLDAN, Fedor. O periodisaci v historii a dějinách umění. IN *Kultura doby*. Praha, 1936, **I** (2), s. 53 - 56.

DVOŘÁK, František. Krise ve studentstvu. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II** (6), s. 187 - 188.

GOLDSTÜCKER, Eduard. Jak známe studenty. In *Kultura doby*. Praha, 1936, **I** (2), s. 58.

HEŘMANECKÝ, Josef. Duch naší dnešní střední školy. In *Kultura doby*. Praha, 1937, **II**, (2), S. 233 - 236.

HRUŠOVSKÝ, Igor. Co je to dialektický materialismus. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II**, (7), s. 211 - 215.

KALOUSKOVÁ, Jarmila. O sovětské literární kritice. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II** (7) s. 218 - 222.

KALOUSKOVÁ, Jarmila. Poznámky k socialistickému realismu v SSSR. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II** (5), s. 137 - 140

KALOUSKOVÁ, Jarmila. Realistický básník Majakovskij. In *Kultura doby*. Praha, 1939, **II** (9 - 10), s. 273 - 277.

KRATOCHVÍL, Ladislav. Slaboch z Berlína proti reakci. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II** (8), s. 254.

KRATOCHVÍL, Ladislav. Čapkova první parta. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II** (4), s. 113 - 114.

KVAPIL, J. Š. Mezi Paříží a Prahou. In *Kultura doby*. Praha, 1936, **I** (1), s. 15 - 17.

- MATHESIUS, Bohumil. Autobiografie ironická. In *Kultura doby*. Praha, 1936, **I** (1), s.7-8.
- MILDE, Lubomír. Je opravdu rozmach katolicismu? In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II** (3), s. 66 - 68.
- MILDE, Lubomír. Katolická politika. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II** (6), s. 176 - 177.
- MINAŘÍKOVÁ, Jarmila. Příklad literární revise v Polsku. In *Kultura doby*. Praha, 1936, **I** (2), s. 39 - 41.
- NECHVÁTAL, František. Zčernalé jaro. In *Kultura doby*. Praha, 1939, **II** (9 - 10), s. 266.
- NEUMANN, Stanislav Kostka. Poznámka k boji s formalismem a ostatními směry úpadkovými. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II** (6), s. 189 - 190.
- NEUSTUPNÝ, Jiří. Praobyvatelé Čech. In *Kultura doby*. Praha, 1939, **II** (9 - 10), s. 259 - 263.
- PRAŽÁK, Albert. Některá nutná vyjasnění. In *Kultura doby*. Praha, 1939, **II** (9 - 10), s. 257 - 258.
- SLAVÍK, Jiří. Sto padesát let francouzské revoluce. In *Kultura doby*. Praha, 1939, **II** (9 - 10), s. 299 - 302.
- SOLDAN, Fedor. Český realismus v praxi. In *Kultura doby*. Praha, 1939, **II** (9 - 10), s. 291 - 299.
- SOLDAN, Fedor. Čtyři nové knihy básní. TICHÝ, Vítězslav. Od Třebízského k Durychovi. *Kultura doby*. Praha, 1938, **II** (3), s. 253 - 254.
- SOLDAN, Fedor. Doba a spisovatelé. In *Kultura doby*. Praha, 1937, **II** (1), s. 1 - 9.
- SOLDAN, Fedor. Omyl v hodnocení Jana Čepa. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II** (6), s. 161 - 170.
- SOLDAN, Fedor. Poslední duben. In *Kultura doby*. Praha, 1939, **II** (9 - 10), s. 263 - 264.
- SOLDAN, Fedor. Společenská úloha kritiky. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II** (3), s. 89 - 94.

- SOLDAN, Fedor. Vývoj směřuje k realismu. In *Kultura doby*. Praha, 1936, **I**(1), s. 2 - 6.
- SOMMER, Václav. V Berlínských divadlech. In *Kultura doby*. Praha, 1937, **I** (3), s. 77 - 80.
- SVOBODA, Ludvík. Co je to ideologie. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II**, (4), s. 97 - 100.
- SVOBODA, Ludvík. Psychologie v SSSR. In *Kultura doby*. Praha, 1936, **I** (2), s. 65 - 68.
- šifra F. S. Logika V. Černého. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II** (5), s. 159 -160.;
- šifra F. S. Pseudonym Robert David. In *Kultura doby*. Praha, 1936, **I** (3), s. 96.
- šifra F. S. Teige křičí z propadliště dějin. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II** (8), s. 255.
- šifra f. s. Státní ceny za umění. *Kultura doby*. Praha, 1936, **I** (1), s. 31 - 32.
- šifra FS. Budem stavět pomníky. In *Kultura doby*. Praha, 1936, **I** (2), s. 62.
- šifra FS. Čtvrtletník U. In *Kultura doby*. Praha, 1936, **I** (2), s. 61.
- šifra FS. Jubilea do nekonečna. In *Kultura doby*. Praha, 1936, **I** (2), s. 63.
- šifra FS. Problém Podkarpatské Rusi. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II** (3), s. 96.
- šifra FS. T. Svatopluk, Mrtvá země. In *Kultura doby*. Praha, 1936, **I** (3), s. 93.
- šifra FS: Zas nový pseudonym. In *Kultura doby*. Praha, 1936, **I** (2), s. 59.
- šifra J. M. V. Nezval: Anička skřítek a slaměný Hubert. In *Kultura doby*. Praha, 1936, **I** (3), s. 94.
- šifra r. Zase nový plagiát. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II** (6), s. 191 aj.
- TIGRID, Otto. Co zajímá studenty. In *Kultura doby*. Praha, 1936, **I** (1), s. 31.
- TICHÝ, Vítězslav. O románu pro lid. In *Kultura doby*. Praha, 1936, **I** (2), s. 43 - 45.
- TICHÝ, Vítězslav. Od Třebízského k Durychovi. *Kultura doby*. Praha, 1936, **I** (3), s. 81 - 83.
- TRÄGER, Josef. Kohoutí zpěv Karla Čapka. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II** (5), s. 129 - 134.
- ULES, J. Literatura revolučního Španělska. In *Kultura doby*. Praha, 1937, **I** (3), s. 65 - 67.

VALEŠ, J. Po studentských valných hromadách. In *Kultura doby*. Praha, 1936, **I** (2), s. 60 - 61.

VLK, Václav. Co vede studenty k fašismu. In *Kultura doby*. Praha, 1937, **II** (2), s. 61.

ZATLOUKAL, Jaroslav. Proč objevujeme Podkarpatskou Rus. In *Kultura doby*. Praha, 1938, **II** (3), s. 94 - 95.

Sekundární literatura:

Básně o Klementu Gottwaldovi. Praha: Melantrich, 1949, 70 s.

BEAUMONT, Albert. *Hrdinské činy československých legií.* Praha: Československý cizinecký úřad, 1919.

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti.* Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8.

FORST, Vladimír. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce.* 1. vyd. Praha: Academia, 2008. ISBN 80-200-0345-2.

JIRÍČEK, Karel, ed. *Sborník 1935: poesie: [Halas, Kadlec, Hájek, Nouza, Brušák, Stónawsky, Rob-Poničan, Nechvátal, Schlögel, Taufer, Lysohorsky, Noha.* Praha: J. Kohoutek, 1935. 51, [III] s. Edice Říjen; sv. 3.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). III.* 1. vyd. Praha: Libri, 2003, 803 s. ISBN 80-7277-030-6.

KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století.* Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 310 s., xxxii s. obr. příl. ISBN 978-80-7367-698-8.

KUDRNÁČ, Jiří. *Česká literární kritika v dotyku se strukturalismem: (1880-1940).* Vyd. 1. Brno: Host, 2003, 264 s. ISBN 80-7294-098-8.

MANDLER, V., ed., NECHVÁTAL, František, ed. a PATZAKOVÁ-JANDOVÁ, Anna, ed. *Španělsku: [sborník.* Praha: Výbor pro pomoc demokratickému Španělsku, 1937. 141, [I] s.

SOLDAN, Fedor. *Nová česká čítanka.* Praha: Život a práce, 1940.

SOLDAN, Fedor. *O literárním braku.* Praha: Život a práce, 1941.

SOLDAN, Fedor. *Spisovatelé a doba: essay.* Praha: Odborná škola pro učeně živnosti knihtiskařské, 1940, 27 s.

SOLDAN, Fedor. *Tři generace: essay.* Praha: Melantrich, 1940, 229 s.

ŠALDA, František Xaver. Českoněmecký spor v republice československé. In: Šaldův Zápisník VIII. Praha: Český spisovatel, 1994, s. 1 - 12.

VEČEŘA, Pavel. Od politického národa ke kulturnímu společenství. Reflexe národa na stránkách vybraných tištěných médií v Protektorátu Čechy a Morava (1939 - 1945). In. MAGÁL, Slavomír - MISTRÍK, Miloš - SOLÍK, Martin (eds.): Masmediální komunikace a realita I. Fakulta masmediální komunikace UCM, Trnava 2009, s. 415 - 432.

VEČEŘA, Pavel. *Úvod do dějin tištěných médií*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-4178-9.

Internetové zdroje:

BLAŽÍČEK, Přemysl. Fedor Soldan. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. Praha: ÚČL AV ČR, 2006, 3. 8. [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=562>

FLODROVÁ, Milena. Jaroslav Zatloukal. *Encyklopedie Brna: Osobnosti* [online]. Brno: Muzeum města Brna, 2015 [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=1574

Galerie- České avantgardní časopisy: Kultura Doby. *Internetový antikvariát u 108 Buddhaů* [online]. Zbyslavice: Jan Oravec, 2004 [cit. 2016-01-31]. Dostupné z: http://antikbuddha.com/czech-gallery/article_show.php?article_id=3367&new=&category=102&item=4

Haller Miroslav. *Obec překladatelů* [online]. Praha: MNW, 2016 [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: http://www.obecprekladatelu.cz/_ftp/DUP/H/HallerMiroslav.htm

KONČELÍK, Jakub. Vybrané články Pavla Večeři k dějinám médií. *Dějiny médií: Dokumenty a studie k dějinám českých a slovenských médií* [online]. Praha: FSV UK, 2008 [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: <http://www.koncelik.eu/pavel-vecera-texty/>

Kultura doby (časopis). *Čeští filmoví publicisté* [online]. Praha, 2011, 19. 10. [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: <https://sites.google.com/site/cestifilmovipubliciste/home/kultura-doby-casopis>

MAGALA, Andrzej. Indická věda a výzkum na vzestupu. *Akademický bulletin* [online]. 2012, 14. 2., 2012(2): 1 [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: <http://abicko.avcr.cz/2012/02/05/>

NIKLÍČEK, Ladislav. Kolman Arnošt. In: HONZÁKOVÁ, Jana. *Kdo byl kdo v našich*

dějínách ve 20. století [online]. Praha: Libri, 2001 [cit. 2016-01-31]. Dostupné z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/list.php?od=k&start=61&count=20>

POP, Ivan. Rusínské národní obrození a fenomén podkarpatské malířské školy. *Podkarpatská Rus: Časopis Společnosti přátel Podkarpatské Rusi*. 2008, **2008**(4), 9, 12. Dostupné také z: http://www.podkarpatskarus.cz/attach/pr_4_2008.pdf

STEINMETZ, Karel. Plavec Josef. *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. Brno: Ústav hudební vědy FFMU, 2008 [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_detail&id=1315

TŘÍSKOVÁ, Hana. Čeští a slovenští orientalisté, afrikanisté a iberoamerikanisté: Kalousková Jarmila. *Kdo byl kdo* [online]. Praha: Libri, 1999 [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <http://www.libri.cz/databaze/orient/search.php?name=Kalouskov%E1>

ŽÁČEK, Pavel. Tiskový pořádek před 15. březnem 1939: Cenzurní opatření za zvýšeného ohrožení republiky. In: *Paměť a dějiny* [online]. Praha: ÚSTR, 2009, s. 5 - 21 [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad0902/005-021.pdf>

Příloha

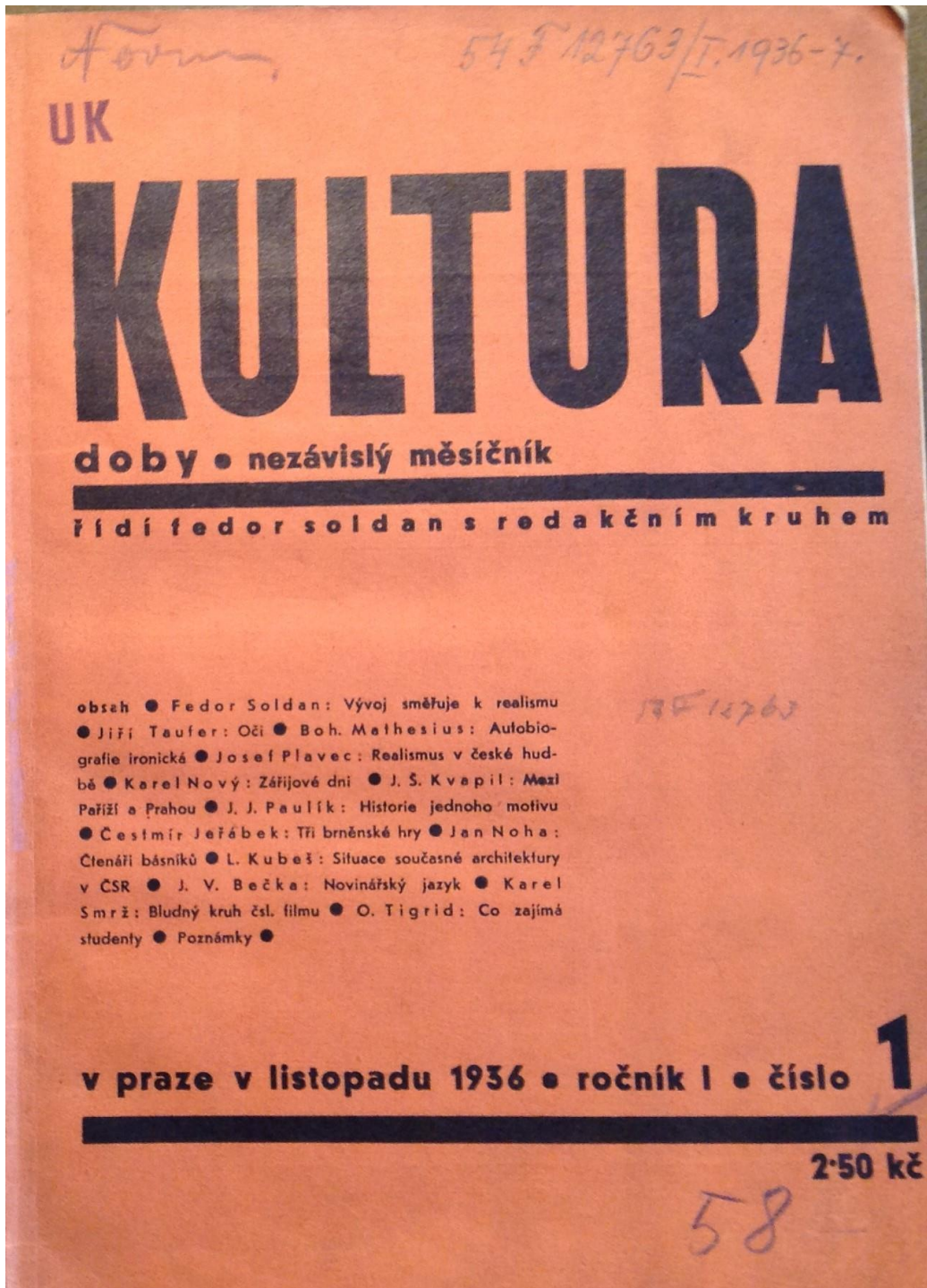
Seznam příloh

Příloha č. 1 – Titulní strana časopisu Kultura doby

Příloha č. 2 – Závěrečná strana s inzeráty časopisu

Příloha č. 3 – Ukázka básně Poslední duben od Fedora Soldana

Příloha č. 1

(Zdroj: *Kultura doby*. Praha, 1936, I (1.))

Karel Nový má odvahu a schopnost vynášet z osudů svých hrdinů nejpálčivější otázky dneška; jeho význam spočívá v plastickém a mistrném výkroji horkého a chvějícího se života.

ATENTÁT. Strhující román o velkých dějinných událostech kolem sarajevského atentátu. Brož. 40 Kč, váz. 50 Kč.

CHCEME ŽIT. Nesentimentální román o dvojici milenců na pozadí dnešní sociální skutečnosti. Brož. 25 Kč, váz. 35 Kč.

NARAZCESTÍ. Román chlapce z rozvrácené rodiny na pražské periferii. Brož. 20 Kč, váz. 30 Kč.

ŽELEZNÝ KRUH. Románová trilogie z prostředí předválečného a válečného venkova, kde bojují prostí lidé o právo na život, na lásku a svobodu.

I. SAMOTA KŘESÍN. Román cihlářů a kameníků z horské konoopišské samoty, odříznuté od světa. Vše se tu předvádí na prociilou náruživost — ať v lásce nebo zločinu.

II. VE VICHRU. Rámec sociálního prostředí tvoří v tomto díle pylláctví, hlad po půdě a dusná atmosféra rvavého, zápolivého pokolení.

III. TVARÍ V TVAR. Zde je zachyceno velmi důležité údobí válečné, hrpné hrdinství chudých benešovských lidí, obrazy z fronty, lazaretů a válečných kriminálů.

Cena každého dílu 30 Kč, váz. 40 Kč, celé trilogie 90 Kč, váz. 120 Kč.
TYTO KNIHY VYŠLY TAKÉ V BIBLIOFILSKÝCH VYDÁNÍCH A V LUXUSNÍCH VAZBÁCH
VYZÁDEJTE SI PROSPEKT BIBLIOFILSKÝCH VYDÁNÍ NAŠICH KNIH.

U knihkupců. **Melantrich a. s.**

JAKO DRUHÝ SVAZEK EDICE ŠNAJDROVY „JEMNÉ KNIHY“ VYJDE KNIHA : ZOFJA NALKOWSKA: ZLÁ LÁSKA. JEMNÝ ROMÁN Z POLSKÉ SPOLEČNOSTI. PŘELO-ŽILA JARMILA MINAŘIKOVÁ.

Kultura doby, nezávislý měsíčník pro literaturu, kulturu a umění ● vychází v Praze jednou do měsíce kromě července a srpna ● vydavatel a tiskár: J. Šnajdr, tiskárna na Kladně ● rediguje Fedor Soldan s redakčním kruhem ● odpovědný redaktor Fedor Soldan ● cena jednotlivého čísla 2,50 Kč, roční předplatné na 10 čísel 20 Kč ● užívání novinových známek povoleno ředitelstvím pošt a telegrafů výnosem čís. 278.449/VII-1936 ● Podací úřad Praha 25.

Mr 938

(Zdroj: *Kultura doby*. Praha, 1939, I(2))

Příloha č. 3

Fedor Soldan

Poslední duben

V dubnové noci zazpívali kosi
Vltava pláče dole na jezích
o závoj slov náš smutek Máchu prosí
dnes na Petříně znovu po letech

Dubnový déšť nad Máchou slzy roní
my říkáme si jedno z jeho slov
o zemi – není déšť, co stéká po ní –
Tvůj žal dnes, Mácho, roste za hřbitov

Svých dvacet let sráz hledals pro svou hlavu
v samotě svého smutku zakletý
Kráčet vpřed měřit svět krokem dovu
básníku máje, chtěls to ty?

Smutného smíchu svět je stále plný
kos zpívá píseň tvou – ach marnost – jako ty
Trosečník zoufá si v přestávce dvojí vlny
ty, moře, žeň mne dál, ať hromy rachotí

Tys čekal na věčnost, opřený o strom snění
měřils své hodiny vteřinou nicoty
Sypou se měsíce jak písek v naší dlani
na smutné písčíně, na niž jsme zaváti

Je krásná jistota, přec srdce s deštěm pláče
pro tíhu čekání, pro ostří naděje
Kos zpívá do šera, ten drzý černý ptáček
nic neví, jak nám je

...

(Zdroj: SOLDAN, Fedor. Poslední duben. In *Kultura doby*. Praha, 1939, II (9 - 10), s. 263 - 264.)